د ا.ا.ج د لوړوزده کړو وزارت

جهان پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډیپلوماسي څانګه

پوهنتون جهان
JAHAN UNIVERSITY

د لیسانس دورې پایلیک

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو مقایسوي څیړنه

Ketabton.com

بشپړونکی: شاد الرحمن «څاڅی»

لارښوداستاد: برکت الله «آریوبی»

کره کوونکی: نعمت الله «صافی»

کال : ۱۳۹۸ ل.م

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د څېړنې معنوي ارزښت تر ټولو د مخه خپل پلار جان، ګرانۍ مورجانې او ټولې قدرمنې کورنۍ ته چې د زده کړو په بهير کې په ځانګړې توګه څلورکلنې تحصيلي دوره کې را سره زښته زياته مرسته کړې. او همدا رنګه قدرمنو ښوونکو د پوهې د ډګر ټولو هستيو او د هيواد د خپلواکۍ د لارې اتلانو او شهيدانو ته په پوره اخلاص ډالۍ کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

الحمدلله د لایزال رب څخه ډېر شکر آداء کوم چې د دې څېړنې د ترسره کولو توان راکړ.
او درود دې وي د بشريت پر ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) او دهغه په لارويانو چې د خپلو ځاني او مالي قربانيو سره يې د بشريت د ژغورلو لپاره د قلم اساس کيښود. همدا رنګه د کورنۍ له ټولو غړو د پوهنتون له محترم رياست د رهبرۍ له غړو د ليسانس دورې د پايليکونو له چارواکو د جهان پوهنتون له قدرمنو ښوونکو په ځانګړې ډول له ځوان تاند پياوړي ښاغلی استاد برکت الله «آريوبی» څخه نړۍ مننه چې په دې څېړنه کې يې را سره نه ستړې کيدونکې هڅې وکړې چې په پايله کې د دې پايليک په ليکنه بريالی شوم يو ځل بيا ترې نړۍ مننه کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

د مصؤنیتونو څخه مرام هغه امتیازات دي، چې په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنیتونه چې د۱۹٦۱ژمنلیک پراساس منوونکي هیواد یې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمایندګان وکولاي شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزي ترسره کړي. په اسلام اونړیو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟ په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو ډولونه کوم دي؟ او په اسلام اونړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو حدود کوم؟ د دوغو پوښتنو لپاره احتمالي فرضیې مطرح کیږي. په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پېژندلي دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان، کورنی، مال، اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لري. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي؛ وسایل نه پلټل کېږي او د پوره مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لري. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي او په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وي چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا د منوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن، سنت او نبوي حدیثونه دي. او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک. د دې څیړنې کې توصیفي اوتحلیلي طریقوڅخه ګټه اخیستل شوي ده. د معلوماتو او اطلاعاتو د جمع کولو په روش کې، د کتابونو،علمي مقالو و انټرنیټ روش څخه ګټه اخیستل شوي دي. په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام وحقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پورامیني،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق، نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوِی دي.

بنسټي توري: ډیپلوماتیک مصؤنیتونه، اسلام، نړېوال حقوق، قضایي مصؤنیت، مدنې مصؤنیت، تړونونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان **پاڼه**

د موضوع طرح کول ۱
الف) د مسلې بیان ۲
ب) څېړنې موخه ۳
ج) د څېړنې اړتیا ۳
د) د څېړنې پوښتنې ۳
۱. اصلي پوښتنه ۳
۲. فرعي پوښتنې ۳
ه) د څېړنې فرضیې ۳
۱ . اصلی فرضیه ۳
۲. فرعي فرضیې ٤
و) د څېړنې روش ٤
ز) د څېړنې مخینه ٤
ح) د څېړنې نوښت ۵
ط) د څېړنې جوړښت (سازماندهي) ۵
ی) د څېړنې خنډونه ۵

لومړی څپرکی
مفاهیم او کلیات

لومړی مبحث-مفاهیم ۷
لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه ۷
لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه ۷
الف – د مصؤنیت پیژندنه ۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه..۸

ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه.....................................۸

دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه........................۱۱

الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې....................................۱۱

ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې..۱۱

دوهم- مطلب...۱۲

لومړی جز – د ډیپلوماټ پیژند نه..۱۲

الف) د ډیپلوماټ دندې ۱۳

ب) د ډیپلوماټ ځانګرتیاوې..۱٤

دوهم جز- د نړیوالو حقوقو پیژند نه...۱٤

دریم جز- د اسلام پیژندنه..۱۵

دوهم مبحث -کلیات...۱٦

لومړی مطلب- په اسلام کې ډ یپلوماتیکي مصؤنیتونو تاریخچه او مبنا.........................۱٦

لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه ۱۷

الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پیغمبرعلیه السلام لیکونه اوسفیران لیږل..........................۱۸

ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړني ۱۹

ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي ۱۹

دوهم جز-په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبنا ۲۰

دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء.................۲٤

لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه ۲٤

الف-پخواني یونان ۲۵

ب - پخواني او روم ۲۵

دوهم جز-په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبناء ۲۹

الف- د نماینده ګۍ نظریه...۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي) ۳۲
ج- د خدمت د مصلحت نظریه ۳٤
د) د متقابل چلن نظریه ۳۵

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

لومړی مبحث –په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو.............. ۳۹
لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه ۳۹
لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت ۳۹
الف - جزائي مصؤنیت(خوندیتوب) ٤۲
ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب).. ٤۳
دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي.............. ٤۳
الف-د ډیپلوماتیکي مامورینوشخصي خوندیتوب ٤٤
ب- د ډیپلوماتیکي مامورینو د کورنیو مصونیت(خوندیتوب) ٤٦
ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب) ٤۷
دوهم مطلب-د ډیپلوماتیکي اماکنو(ځایونو)مصونیتونوڅیړل په اسلام اونړیوالوحقوقوکی........ ۵٤
لومړی جز-ډیپلوماتیکې ځایونه (اماکن) خوندیتوب ۵٤
دوهم جز- ډیپلوماتیکي ماموریت ځایونوخوندیتوب ۵۵
دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود.............. ۵۸
لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود ۵۸
لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود ۵۸
دوهم جز- قضایي مصونیتونو حدود ٦۱
دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود ٦۲
لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود.............. ٦۲
ب ـد ارث په اړه دعوې.. ٦۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا ٦٣
دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود ٦٣
پایله اخیستنه ٦٥
اخیستنې ٦٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع طرح کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف) د مسلې بیان

د مصونیتونو څخه مرام هغه امتیازات دي، چې په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکو استازو ته ورکول شوي. هغه ډول مصؤنیتونه چې د۱۹٦۱ژمنلیک پراساس منوونکي هیواد یې بهرنې دولت ته ورکوي ترڅو بهرنې نمایندګان وکولای شي خپلې دندې په ښه صورت پرته له کومې ستونزې ترسره کړي. هغه ډیپلوماتیکي استازو ته ورکړل شوي مصؤنیتونه دي؛ چې ډیپلوماتیک مامورین په ټولو هیوادونو کې د امتیازاتو درلودونکي دي اودا امتیازات دوی د نورو وګړوپه پرتله د ځانګړي مقام څخه برخمن کوي. دغه امتیاز د ټولوډیپلوماټانو لپاره مهم اوغټ امتیازدي چې دوي ته په واک کې ورکړل شوي دي، ترڅووکولای شي خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته د کومې ستونزي اوفشارڅخه ترسره کړي. په ټولیزډول مصؤنیت په دې مانا چې لرونکي یې د منوونکي دولت د مامورینو اوقانون له تعقیب څخه په امان کې اوسي. یا په بل ډول د منوونکي هیواد قانون اوهغه مامورین چې قانون پلی کوي، نشي کولای چې د خوندیتوب لرونکي وګړي تعقیب کړي. یا په بل عبارت خوندیتوب په دې مانا د هغه شخص ځان، حقوق اوآزادۍ تیري ونه شي یا د شخص حقوق ترپښو لاندې نشي اودرناوي ورته وشي. پدې مانا چې دا جازې پرته څوک ور دننه شي. هرډول تیري د منوونکي هیواد له لورپه سفیر، ځان، مال، کورنۍ اوسفارت باندي منع ګڼل شوي اوهیڅوک حق د داخلیدوپرته له اجازې نشې کولاي سفارتخې ته ور دننه شي. که چیري ډیپلوماتیک استازي په داسې کړنولاس پوري کړې یا د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه وشي. نو نامطلوب عناصر منځته راځې په دغه صورت کې منوونکي هیواد د استوونکي هیواد بهرنیو چارو اطلاع ورکوي.

چې نوموړې سفیر یا استازي په دې تور باندې تورن شوی اواستوونکی هیواد کولای شي نوموړې شخص وزارت محکمه کړې؛ هو منوونکي هیواد نشي کولاي نوموړي شخص محکمه او تعقیب کړې. هو که چیري د هیوادنو ترمنځ کوم تړونونه شتون ولري چې، تورن شخص په منوونکي هیواد کې محکمه او تعقیب کړې؛کولای شي. مصونیت په ځیني وخت نقص(ماتیږي)هم په د بیړنیو اواستمراري حالاتو کې مثلا د اورلګیدو، د جګړې اود جګړې وسیلو دجاسوسي کول د منوونکې دولت پروړاندې او د سفارتخانې رئیس اجازې پرته ننوتل دعه د مصونیتونو د نقص لامل ګرځي.او هیڅوک باید پرته له اجازې دننه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب) څېړنې موخه

دا څېړنه دلاندو موخو په اساس ترسره شوی ده.

موخه اوهدف دغې څېړنې څخه عملي او نظري تحلیل دی. دنظری پلوه د علم پرخوالي او د عملی پلوه د سیاسیونو او محصلانو توجه ډیپلوماتیک مصؤنیتونو ته راجلبول دی.

ج) د څېړنې اړتیا

اکثریت څېړني د څو اهدافو پراساس کیږي، لومړی د ټولنې د اړتیاوو پوره کولو په اساس دوهم په هغمه رشته کې د پوهې پراخوالي پراساس او دریم دا چې د علمي منابعو د نه شتون د منځه وړلو پراساس،دغه څېړنه هم د پورتنیو موضوعاتو پراساس شوي دي.

د) د څېړنې پوښتنې

په دې څېړنې کې (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څېړنه) اصلي او فرعي پوښتنې په نظر کې نیول شوې چې په لاندې ډول بیانیږي.

۱. اصلي پوښتنه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه کوم دي؟

۲. فرعي پوښتنې

۱)پ ه اسلام اونړیوالوحقوقو کي ډیپلوماتیکي مصونیتونو ډولونه کوم دي؟

۲) په اسلام اونړیوالو حقوقوکي ډیپلوماتیکي مصونیتؤنو حدود او مبنا څه ده؟

ه) د څېړنې فرضیې

په دې څېړنه (په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونو مقایسوي څېړنه) احتمالي ځوابونه (فرضیې) په نظر کې نیول شوې چې د څېړنې په لړۍ کې به ځواب شي.

۱ . اصلی فرضیه

په اسلام او نړیوالو حقوقو مصؤنیتونه یو اصل په توګه پېژندلی دي؛ د دوې د ډیپلوماتانوځان،کورنۍ ، مال ،اسنادو او لیکنو نقلیه وسایل او نور. وسایل نه پلټل کېږي او د پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصؤنیتونو څخه برخمن دي او د هیڅوک د داخلیدو اوتیري حق نه لرې. او په منوونکي هیواد له هر ډول تیري څخه مصؤن دي.

۲. فرعي فرضیې

۱) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه عبارت دې له: سیاسي،مدني اوقضایی څخه دې؛او هیڅوک د تیري او نقصولو حق نه لري. ډیپلوماتیکي مامورینو ځایونو،کورنیو، لیکنو او اسنادو مصؤن دي.

۲) په اسلام او نړیوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورینو هغه کړنې محدود وې چې د منوونکي هیواد د ګټو پرضد وي؛ یا د د منوونکي هیواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه، یا دمنوونکي هېواد ارزښتونو ته احترام نه درلودل، په اسلام کې مبناء له قرآن،سنت او نبوي حدیثونه دي.او د حقوقو مبناء یې عبارت دې له نړیوال عرف ، نزاکتونه ، دولتونو ترمنځ منل شوي اصلولونه او۱۹٦۱ژمنلیک.

و) د څیړنې روش

په دې څیړنه کې هڅه شوې چې له کتو را ټولو شوی منابع څخه د موضوع سره سم له معتبرو اخځلیکونو څخه ګټه واخیستل شي که څه هم په پښتو ژبه د منابع له کمښت سره مخ ؤ. خو کتابونو، مقالو، لکچرنوټونو او انټرنیټي سایټونو ته په ورتګ سره مو د پام وړ معلومات راټول او د کتابتونی، تحلیلي او توصیفي میتود په رڼا کې مو د پایلیک جوړولو دوه ګینه روش کې ځای پرځای کړي. او د اخځلیکونو په برخه کې مو له نړیوال اکاډمیک سیستم څخه ګټه پورته کړې ده.

ز) د څیړنې مخینه

په اسلام او نړیوالو حقوقو کې پرتلیز بحث په دې موضوع باندې ؛ ندې شوې موږ تر ډیره بریده پرتلیزه بحث لاندې نیولې دي. په موضوع کې څو منابعو څخه ګټه پورته شوی.د بیلګې په ډول: اسلام و حقوق دیپلوماتیک لیکوال محمد پورامیني،احمد جواد صدر ډیپلوماتیک او کونسلي حقوق،نړیوال عمومي حقوق محمد رضا بیګدلي او داسي نورو منابعو څخه ګټه اخیستل شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح) د څیړنې نوښت

پخوا به څیړني پراګنده اوکودنګ کیدلې.دغه څیړنه په دو دويي(دوه ګونې)سیستم باندي ترتیب شوي دي؛ دا چې لوستونکي وکولاي شي په اساني سره د یوې واحدې منبع په حیث معلوماتو اواطلاعاتو ته لاس رسي پیداکړي.

ط) د څیړنې جوړښت (سازماندهي)

په پورتنۍ څیړنه په دوو څپرکو ویشل شوی اوهرفصل په دوو مبحثونو، هرمبحث په دوو ویناوو اوهره وینا حد اقل دوجزونه لري. په لومړي فصل کې مفاهیم او کلیات تعریف، مبنا اوتاریخچه په کي بحث شوي دي اودوهم څپرکي کي د مصونیتونه په اسلام او نړیوالو حقوقو کي تحلیلي او مقایسوي څیزنیز بحث شوي دي.

ی) د څیړنې خنډونه

د ډیرو نورو څیړنو په شان په نوموړي څیړنه کي هم له بیلابیلو ستونزو سره مخ شوم. ملي ژبو د معتبرو کتابونو، رسالواومقالو نه شتون، د وخت کموالي او هره لخظه ځاني اومالي خطرستونزي وي هو بیاموهم دغوستونزوسره سره کوښښ کړي؛د معتبرو اوعلمي منابعو څخه ګټه واخلواو وکولای شو خپله څیړنه علمي اومعتبره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

مفاهیم او کلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی فصل کې په ډیپلوماتیکي مصونیتونواندي بحث شوی دی او دغه فصل په دوو مبحثونو او دوو مطلبونو باندی ویشل شوی او هرمبحث په دوه مطلبونو ویشل شوی او هره مطلب په دوه یا د هغې څخه په ډیرو جزونو باندي ویشل شوی دي په لومړي مبحث کې مفاهیم او په دوهم مبحث کې کلیات د بحث لاندي نیول شوي دي.

لومړی مبحث-مفاهیم

د مونوگراف لومړی مبحث په دوو مطلوبو باندي ویشل شوی دی؛ او هره مطلب بیا په بیلابیلو جزونو باندی ویشل شوی دی په لومړی مطلب کي، مصؤنیت پیژندنه، په اسلام او نړیوالو حقوقو کې د مصونیتونو لغوي او اصطلاحي پیژندنه اومفهوم بیان شوی اوپه دوهمه مطلب کي د ډیپلوماټ، نړیوال حقوق او اسلام پیژندنه او بیان شوي دي.

لومړی مطلب- مفهوم پیژندنه

مصؤنیت تعریف اوپه اسلام اونړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصونیتونو لغوی مانا، تعریف او مفهوم بیان شوی. په لومړی جزکې؛ د اسلام له نظره او دوهم جز کې د نړیوالو نظره بیانیږي.

لومړی جز- د مصؤنیت پیژندنه

د مصؤنیت اساس لا مخکې د ویانا د ۱۹۶۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دین نړیوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځینو توپیرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

الف – د مصؤنیت پیژندنه

مصونیت کلمې معنا په فارسي اوعربي ژبوکې؛ مصؤن پاتي کیدل، محفوظ کیدل اوساتل شوي په معناوو راغلې دي. د مصونیت کلمې مانا اومفهوم د مصونیت لغت په عربي ژبی نوم مفعول دی،چې د مجرد ثلاثی(صون) په مانا دي، د صون مانا محفوظ،ایمن او مصون په مانا کاریدل اوهمدارنگه په فارسي ژبي کي جعلی مصدر دی چې، د صون څخه اخیستل شوي دي. یعني په دې مانا چي هر ډول تعرض او تجاوز څخه په امان کیدل دي او مصونیت لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورین په امان کی دې ؛ او یا په بل ډول قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای د مصونیت لرونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشخاص تعقیب کړي.د اسلام په مبارک دین کي هم د ډیپلوماټانو سیاسي خوندیتوب ته اشاره کړي ده۱.

ب – په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مُصؤنیت لغوي پیژندنه

مصؤنیت په معنا دې محفوظ او ساتل شوي په معناوو راغلې دي.یعنی د هر ډول تیری او تجاوز نه امان کیدلو ته مصؤنیت وایی. الله جل جلاله لومړي سفارت بنسټ ایښودونکي دی.پیغمبران یې د سفیرانو په توګه د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره را لیږلي دي. په همدې دلیل د نبوي حکومت کې هم سفارت او استازي د ځانګړی اهمیت څخه برخمن ول، اوحضرت محمد صلی الله علیه وسلم د حکومت د جوړښت سره سم سفیرانو لیږل او د نورو هیوادونو سفیرانو منلي او مقررول،البته د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زماني کي د ډیپلوماتیکي اړیکي او د سفیرانو مقررول موقتي ول او د هغوی مصؤنیتونه او مزایاوي هم دومره پراخه نه وه؛همدارنګه ډیپلوماسۍ هغه وسیله وه چې،په اسلامي او غیراسلامي مقاماتو کاروله؛او د تاریخي کتابونو او متعبرو اسلامي منابعو ته په کتو دغه واقیعت هم روښانه کړي دی؛چې سفیرانو اوډیپلوماټانو په اسلامي ټولنی کي ځانګړی احترام او آزادي درلود ده.پیعمبر علیه السلام د خپل مبارک ژوندانه په دوران کې په لسګونو نمونې پیش کړي دي. چې ، د اسلام په ډیپلوماتیکو حقوقو او اړیکو باندې ښکاره دلایل دي.

د مثال په ډول هغه په مدینه منوره کې د میشته کیدو څخه وروسته ډیر ژر د نړۍ سترو شاهانو او امپراطورانو ته خطونه ولیږل چې د اسلامي ریاست د خارجي او داخلي سیاست خلاصه او دغه نظام کې د ګډون دعوت پکي وه.

ج - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصؤنیت اصطلاحي پیژندنه

مصؤنیت په ایمان کې یا په امان کې دي. ایمان په مسلمان پوری مربوط کیږي، اوامان له غیرمسلمانانوڅخه. نمایندګانو یا استازو په فقه کې د امان ترعنوان لاندي جهاد کتاب کې بررسی شوي دي.(امان)هغه حق دي، چې لرونکې د تعرض څخه مصون دي. په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو اصطلاحي تعریف، لکه څرنګه چې د اسلام مبارک دین وړانګو د بشري ژوندانه هره برخه روښانه کړي، پرهمدې بنسټ یی ډیپلوماسي اوډیپلوماتیکي کړنې هم د پامه نه دي غورځولي اود ډیپلوماسۍ لپاره

۱-پورامینی،محمد حسین.اسلام وحقوق دیپلماتیک.تهران سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه علوم اسلامی۱۴۲ص.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يی روښانه اصول اوتګلاري ټاکلي. ترټولو ښه بيلګه يی د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د دوري ډيپلوماسي ده. د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د ديپلوماسی بنسټيزه موخه د اسلامي امت د ملي ګټو ساتل وه.

د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم په دوره کې ډيپلوماسي په خپله د ده لخوا د اسلامي اصولو په چوکاټ کي ترسره کوله. د نوموړي وخت د شرايطواوغوښتنو سره سمه رهبري کوله. اسلام سياسی استازو اوسفيرانو ته د بيلا بيلواړخونو نه خونديتوبونه، خوندی ځای ورکولو، مناسب احترام کولو اوپاللومسوولست پرغاړه اخيستی، که څه هم دوې له مسلمانانو سره ناوړه چلن هم کوو، اود دې لپاره چې ترڅو د اوګړي خپلې دندې په ښه توګه ترسره کړي اود نړی د سوکالۍ او ارامۍ لامل وګرځي همدا خبره د سورتی توبی آيت کې ذکر شوي دی(وان احدمن المشرکين استجارک فاجره حتی يسمع کلام الله ثم ابلغه مامنه ذلک بانهم قوم لايعلمون) ژباړه: که چيری له مشرکينو څخه يوکس له تا نه پناه وغواړی، نوپناه وکړه هغه ته، ترڅو واوری کلام د الله جل جلاله اوبيا ترامن ځای پوری ورسوه اودا له دې وجهی دوې داسی قوم دی [نه پوهيږي.١ ١ابن کثيررحمته الله دپورتنی آيت شريف په تفسير وايی :((که چيری يوکس دارالحرب څخه د ډيپلوماتيکو دندو ترسره کولولپاره او سوداګريود سولې د کولو، جګړې د بندولو، جزيی ورکولويا نورو ورته کارونوپه موخه ادارا لاسلام ته راشي اود مسلمانانود واکمن يا دهغه مرستيال څخه پناه وغواړی. نوترڅوچې دارا الاسلام کې پاتي وي اوخپل هيواد ته ګرځيدلی نه وي، هغه ته پناه ورکول کيږي)). د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم دقولي اوفعلي سنتوخخه هم د سفيرانو د خونديتوب موضوع ثابتيږي.

دبيلګې په توګه پيغمبر(عليه وسلم)د مسلمه کذاب استازي ونه وژل. بيلکې ورته ويی فرمايل:(لوکنت قلاتلا رسولالقتلتکما)يعني که چيري ما استازې وژلای نوتاسو دواړه به مې قتل کړي وای. د ټولوفقهاوو په دې اتفاق دي چې سفيرانو اوهيئتونو ته د پناه اوخونديتوب ورکول روا دي اوسياسي استازي بيا د پناه د تړوپرته هم اسلامي خاورې ته د راتللو اجازه لري.٢

- -د ابن کشيرتفسير٢ټوک٣٣مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ١
- شرح السيرالکبير،لومړی ټوک،١٩٩مخ کتاب الخراج،ابويوسف،١٨٨مخ ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- په ټولیز ډول خپله رسول الله صلی علیه وسلم[1] په خپل مبارک ژوند کې د نورو قومونو،شاهانواو نمایندگانو ته ډالۍ او خوندیتوبونه ورکړې دي.دبیلگې په توگه کله چې مسیلمه الکذاب نماینده گانو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کې سپین سترگې وکړه ؛ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم داسې وفرمایل:(که چیرته خبره داسې نه وي چې سفیرانه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردنونه به مې وهلې واې).همدارنگه چې کله ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابي سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل نو د توصیی په شکل یې ورته وفرمایل:(کله چې د دښمن سفیران درته راغلل نواحترام یې وکړه، ځکه چې دا به ستا لومړنې خیروي چې دوی ته یې رسوی). رسول الله صلی علیه وسلم د وفات څخه څو ورځې مخکې د ځینو خاصو وصایاو په ضمن کې د خارجي وفدونو د احترام سپارښتنه کوله او فرمایل به یې:اکرم الوفود.ژباړه: د وفدونو احترام کوئ. پس د سفیرځان،ناموس او د اقامت ځای په اسلام کې مصؤن دی چې په دې مصؤنیت کې ورسره هئیت هم شریک دي.

ب- فقهې کتابونو له اړخه ډیپلوماتیکې مصؤنیت

همدارنگه اسلامي فقهې کتابونو[2]ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او مزیاو ته خاصه پاملرنه کړې ده، چې د(کتاب الخراج)له کتاب څخه چې امام ابي یوسف رحمه الله د مالیې اود مالي مسایلو په اړوند لیکلې دي د خورا اهمیت او اعتماد څخه برخمن دي، د یو مفهوم په اړولو سره ترې اکتفاء کوو: امام ابویوسف رحمه الله وایي چې که د یو ولایت والي د یوخارجې فرد سره گوري اوځان د کوم پاچا نماینده معرفي کوي او ووایي چې د اسلامي خلیفه سره ملاقات لپاره راغلې یم چې د خپل چاپا مکتوب هم ورسره وي او د اموال یې د ډالۍ په حیث راوړي وي. نود دې خبرې تصدیق وشي او څوک دې پر ده او دده پر اموالو عرض نه کوي. خوکه اموال یې د تجارت په نیت راوړې وي نو بیا مالیه ترې اخیستل کیږي. همدارنگه سفیران او ورسره هئیت اسلامي هیواد ته پرته له هغو عهدونو څخه داخلیدای شي کوم چې یو غیرمسلمان لپاره په اسلامي خاوره کې د اوسیدو لپاره د شریعت له مخې ضروري دی چې هغه امان اوبل د ذمې عقد دي.

---

[1] -بصیرت،ع نبی. ډیپلوماتیک حقوق.سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۶مخ ۵۰.

[2] - د پورتنۍ ما خذ.مخ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم جز- په نړیوالو حقوقو کې مصؤنیت لغوی او اصطلاحی پیژندنه

د عمومي حقوقو د یوي څانگې په توگه، د نړیوالو عمومي حقوقو د مفهوم پیزندنه، چې نن ورځ ورته په لنډیز سره، (نړیوال حقوق) ویل کیږي.

الف – د مصؤنیت لغوی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه د حقوقو اصلی مرکز یا هسته ډیپلوماتیکي مصؤنیتونه جوړ وي او په ډیپلوماتیکي حقوقو کي مهم رول لوبوي نوضروري او لازمي دي چې مانا او مفهوم سره یې آشنا شو. مصؤنیت کلمه د فارسي حقوقي ادبیاتو معادل او ترجمه د انگلیسي اویوناني ژبو(immunity) څخه اخیستل شوي مصونیت جعلی مصدرپه مانا دي. چې، مانا یې مصون کیدل او خوندي پاتي کیدو په مانا را غلی د کلمې د توپیر له پلوه صون مفعول نوم دی،په مانا دې ساتل شوی او د عربی لعت صون مانا په ځای کي وکارول شي د ساتل شوی(محافظت) په مانا دی؛په حقوقي ۱مفهوم مصونیت په کلي مانا چې لرونکي اشخاص د قانون تعقیب او د دولت له مامورینو په امان کي دي یا په بل ډول قانون او قانون پلي کوونکي مامورین نشي کولای چې د هغه د درلودونکي اشخاص تعقیب کړی.یوازې ډیپلوماتیکي حقوقي مصونیتونه په مستقیمه توگه پر نړیوالو حقوقو ولاړ دی، د منوونکی هیواد حاکمیت ته زیان رسوی او ترهمدې عنوان لاندې په هغه هیواد تپل کیږي. خو په مقابل کي ډیپلوماتیکي امیتازات د منونکی هیواد په داخلي حقوقو پوري منصر دي. د هغه ورکړی بشپړ واک لري.البته د نړیوالو نزاکتنو او مقرراتو ځای او حتی نشي کولای په دې اړه نړیوال حقوق له نظره لیري کړی. همدارنگه د رومي مشهور فیلسوف سیسرون د ډیپلوماتیک خوندیتوبونو په اړه داسي وایي((د سفیرانو خوندیتوب هم د بشری حقوقو کې او هم په الهي حقوقو کي تضمین شوی، د دولتونو سفیرانو د پاک اومقدس شخصیت درلودونکي دي او د دوی درناوی باید په ټولو دوستو او دوښمنو هیواد کي وشي)).

ب) د مصؤنیت اصطلاحی پیژندنه په نړیوالو حقوقو کې

په عمومي نړیوال حقوقوکې په شخصي توگه ډیپلوماتان اودهغوي داستوگنې اوکارځاي دهغه دولت دمامورینوله تعقیب څخه خوندي دی. چې په هغه هیواد کې دنده ترسره کوي؛ خودغه خوندیتوبونه د

[1] -نعیمی،گل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن، ننگرهار-مومندخپرندیه ټولنه ،مخ۱۳۰. ۱۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بين المللی عرف اوعاداتو له مخي رامنځته شوي دي. نه دهيواد د قوانينو له مخي دي. ډيپلوماتيک خونديتوب د ټولوډيپلوماټانولپاره مهم غتې امتيازدي چې ترڅو دوي وکولای شی خپلې دندې په خپلواکه توګه پرته دکومو ستونزو اوفشارڅخه ترسره کړي ..ډيپلوماتيک مامورين چې د خپل هيواد لخوا په منوونکي هيواد کې د يوسلسه خدمتونه د سرته رسولو لپاره ګمارل کيږي.نو د دې هدف لاسته راوړلولپاره بايد نوموړی مامورين يوسلسه تسهيلاتواواستثنايی تضميناتوڅخه برخوادره وی. چې؛ همدغه تضميناتو اوتسهيلاتو ته په ډيپلوماتيک ژبه مصونيتونه وايی. يا پدې معنا چې مصونيتونه عبارت دی له دې څخه چې نوموړی ډيپلومات په منوونکي هيواد کې د امنيتې مامورينو اوقانونې تعقيب څخه خلاص دي ياپه بل عبارت قانون

اوقانون چلوونکي ماموراين نشي کولای نوموړي شخص ترتعقيب لاندي ونيسو .

دوهم- مطلب

په دې مطلب کې په لومړي جز کې د ډيپلوماټ، دوهم جز کې نړيوال حقوق او په دريم جز د اسلام مقدس دين پيژندنه او معنا تربحث لاندې نيول شوی دي.

لومړی جز – د ډيپلوماټ پيژند نه

د ډيپلوماټ کليمه د ډيپلوماسۍ لفظ او اصطلاح ته منسوبيږي. چې خپله ډيپلوماسۍ يوه يوناني کليمه ده چې د (diploma) څخه اخيستل شوی ده. او ډيپلومه هغه رسمي سند ته ويل کيږي چې د هيوادونو د باصلاحيته چارواکو ترمنځ د توافق وروسته يو بل تبادله کوي چې دغه سند په عين وخت کې بې دغه لوړ پوړي باصلاحيته چارواکو په لاسليک او مهر باندې هم مزينه شوي وي. چې دغه با صلاحيته لوړ پوړي چارواکي بيا د ډيپلوماټ په نوم ياديږي. او دغه عمل په نتيجه يعني مذاکرې پايلې او تړون منځته راوړل همدا عمل ډيپلوماسۍ بلل کيږي. نو بيا دهغه قواعد او مقرارت چې دغه عمل لپاره چوکاټ جوړ وي هغې ته ډيپلوماتيک حقوق وايي. د ډيپلوماټ لپاره بيل بيل تفريفونه وړاندې شوي او څه تغريفونه په لاندې ډول بيان شوي دي.

ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان هغه څوک دي، چې د ډيپلوماسۍ چاري پرمخ وړي، يعني هغه سياسي مامورين چې د ډيپلوماتيکي هنر او ډيپلوماتيکو کړنو پر بنسټ بهرنی سياست پلی کوي، هغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ډيپلوماتيکي مامورين يا ډيپلوماټان ويل کېږي[1]. د ډيپلوماټانو مهمه دنده په بهرني دولت کي د خپل دولت بهرنی سياست پلي کول دی. يا ډيپلوماټ هغه شخص ته ويل کېږي چې د يو رسمي دولتي مقام څخه د بهرني سياست د اجراء کولو لپاره گومارل کيږي. د ډيپلوماټ لپاره بيلا بيل تعريفونه وړاندې شوی دی. په يو بل تعريف داسي شوی ډيپلومات هغه شخص ته ويل کيږي چې د يو دولت له لوری د دولت يا دولتونو سره د ډيپلوماتيکو چاري پرمخ بيايی.

الف) د ډيپلوماټ دندې

ډيپلوماټ په بهرنې دولت کي دخپل دولت داستازي په بڼه يو شمير مهمي او اړينې دندې لرې، که څه هم د ډيپلوماټ دندې په گوته کول يو ستونزمنزمنه خبره ده، خوبيا هم څه نه څه دندې په لاندې ډول دي[2].

۱-د خپل هيواد د ملي گټو ساتنه:

لکه څرنکه چې دولتونه خپل بهرني سياستونه د ملي گټو د ستاتلو په موخه ټاکې او ډيپلوماسی بيا دبهرنيو سياستونو دپلي کولو لپاره هلي او ځلې کوي، له همدې کبله د ملي گټو ساتل د ډيپلوماټ مهمه او بنسټيزه دنده ده. ډيپلوماټ ته ښايی چې هره ډيپلوماتيکه او سياسي ليدنه او غونډه کې د خپل دولت د ملي گټو د ساتلو پربنسټ حرکت وکړي.

۲- د خپل دولت استازيتوب:

په کوربه دولت کې د ډيپلوماټ دريځ او کړنې دخپل اړوند دولت د استازيتوب په مانا دي، کله چې ډيپلوماټ په کوربه دولت کي د خپل هيواد د ملي گټې ساتي او دخپل دولت د بهرني سياست د ټاکلي تگلاري پربنسټ حرکت کوي، دا په دې مانا دي، چې دی د خپل دولت استازی دی او د خپل دولت د بهرني سياست بنسټيزه تگلاره هم بايد د کوربه دولت ته روښانه کړي. ډيپلوماټ بايد د ټولو اړينو وسايلو او امکاناتو په کاروني سره کوربه دولت د خپل هيواد دموخو څخه خبر کړي او د خپل دولت دسياسی استازي په بڼه چلن ورسره وکړي.

۳- د خبرو او مذاکرو سرته رسول:

---

[1] -داوری، فرهاد. ډيپلوماتيکی لارښود. مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد۱۳۹۴مخ۹۵.

[2] - پورتنۍ ماخذ مخ۱۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څرنګه چي ځيني سياستپوهان ډيپلوماسی ته دخبرو او مذاکري فن وايې له هم همدې کبله د ډيپلوماټ دا دنده ډيره اړينه ده، مذاکره او خبري د ډيپلوماسی د پايښت مهم توکي دي، لکه څرنګه چې هره څانګه او هره پوهنه ځانته ځانګړي وسايل او توکي لري، له همدي کبله مذاکره د ډيپلوماسی مهمه وسيله ده.

د ډيپلوماټ ځيراکت او پوهه د مذاکري سرته رسولو کي ښه معلوميږي، ترڅو چې ډيپلوماټ دمذاکري په فن او رازنو پوه نسي ترهغه په نورو دندو کي نسي بريالی کيدای. لکه څرنګه چې مذاکره د دولت دبهرني سياست د موخو د لاسته راوړلو لپاره ترسره کيږي،له هم دې کبله په مذاکره کې د خپل دولت پرملي ګټو او بهرنيو موخو پاندې زيلت ټينګار کيږي.

ب) د ډيپلوماټ ځانګرتياوې

د ډيپلوماسی پوهانو په آند، چې ډيپلوماټ بايد له جسمي او عقلاني په دواړو اړخونو کې له طبيعي امتياز او غوراوي څخه برخمن وي. هغه ډيپلوماټ چې په طبيعي ډول سالم او دښو ځانګړنو لرونکی وي هغه په خپلو دندو کې بريالی وي.

ټولنيزه ګروهه پردې ده چې ډيپلوماټ بايد د ځينو ځانګړنو لکه رينښتنولي، امانت، زړورتيا،پاکوالي، پياوړي ارادي، روغتيا، هوښياری، نرمی، ښه نيت، هڅاند، پوهه، ښه زړه او ښه چلن لرونکی وي. که چيري د پورتنی ځانګړني په يوه شخص کي په طبيعي ډول شتون ولري او بياهم دخبرو شريني يا ښو خبرو ځانګړنه هم ورسره يو ځاي شي نو بيا ډيپلوماټ هغه شخصيت کيږي، چې د زياتو خلکو لخوا منل کيږي او په خپلو دندو کې بريالي ګڼل کيږي. که څه هم خلک د ډيپلوماټ لپاره د فريب ورکولو هنر هم ځانګړنه بولي خو دا د رينښتني او غوره ډيپلوماټ لپاره ځانګړنه نسي کيدای بلکې دا د خلکو نظر دی.

دوهم جز- د نړيوالو حقوقو پيژند نه

نن ورځ، د نړيوالو حقوقو د تعريف په اړه نظريي توپير لرونکي يا متضاد ليد لوري وجود لري. خو پياوړي نرونه او د لوتوس په قيضه کې د عدالت د نړيوالې محکمې پريکړه له لوري او مخکنيو وړاندې شويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحثونو ته په پام سره له بل لوري، کولای شو،په لاندې ډول يې تعريف کړو. مخکې له دې نه چې بشپړه تعريف ته ورشو لومړې لغوي معنا او ورپسي اصطلاحي تعريف کوو١.

الف) د نړيوالو حقوقو اصطلاح دلاتيني (jus gentium) له کلمې څخه، چې لفظي مانا يې د ملتونو حقوقو دي، اخيستل شوې دي، د (jus gentium) اصطلاح، چې لرغوني روم کې د (jus civile) د اصطلاح په مقابل کې ځاي لري او مانا يې (د رومي وګړو ځانګړې حقوق دي، په هغه قواعدو باندې دلالت کاوه، چې د هيوادونو پرته پردي هم په کې شامليدل. دغه مقرارت د روم دا مپراتورۍ له لوري اوله نورو هيوادونو او پرديو وګړو سره اړيکو د تنظيم لپاره وضع شوي وو او په واقعيت کې، د روم ملي يا داخلي حقوق ګڼل کيدل. په دې توګه نه شو کولای، چې په نړيوالو حاکمو اړيکو پورې منحصر وګڼو. البته، په وروسته کلونو کې د(jus gentium) اصطلاح او حتي د(jus civile) اصطلاح بدلون وموند.

ب) د نړيوالو حقوقو بشپړ تعريف: نړيوال حقوق، چې دعمومي حقوقو له څانګو څخه دی، د نړيوالې ټولنې حقوق دي؛ يانې د پلي کيدونکو هغه قواعدو او مقرارتو مجموعه، چې د نړيوالو اړيکو څخه رامنځ ته شوی دي او د نړيوالې ټولنې د غړو ترمنځ د اړيکو تنظيم کوونکي دي. دغه حقوقي څانګه، دملي يا د هيوادونو له داخلي حقوقو څخه مخکې والی او لومړيتوب لري ا, نړيوال سازمانونه (دولتي) په خپلو اړيکو کې، ددې قواعدو په پلي کولو باندې مکلف دي.البته، په ځانګړو برخو کې، نړيوال حقوق، د عادي حقيقي اشخاصو، بهرنيو خصوصي شرکتونو (ملي او څومليتي شرکتونو) غير دولتي نړيوالو سازمانونو او آزادۍ غوښتنونکو خوځښتونو، حقوق او مکافيتونه هم ټاکي.

دريم جز- د اسلام پيژندنه

اسلام يونړيوال دين دی او حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د الله (ج) اخری سفير دی. د اسلام د فلسفې تشريع او د حضرت رسول الله بعث د انسانانو دعوت اوهدايت د توحيد او يووالی لپاره دي او اسلام په معنا دې تسيلميدل،اطاعت او سولې ته اسلام وايی. په اصطلاح کې هغه عقايدو او احکامو ته ويل کيږي. چې، د بشري ټولنې غوښتنو پراساس پرحضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې نازل شوي دي. اسلام دين کامل او نړيوال دين دی پرته له کمي اوکاستي څخه پرحضرت محمد صلی عليه

---

١ -حکيمزی،حسيب الله.نړيوال عمومی حقوق.نوی مستقبل ټولنه – کابل٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم باندې نازل شوی دی.او دخداي (ج) پروراندې غوره دين اسلام دی. لکه څرنگه چې الله (ج) په قرآن کريم فرمايی:ان الدين عندالله الاسلام(۱)

الف) د حضرت محمد صلی عليه وسلم څوابونه داسلام په اړوند:

کله چې جبرائيل عليه وسلم د نبي عليه وسلم څخه د ايمان اړوند پوښتنه وکړه، رسول الله صلی عليه وسلم ورته وفرمايل:ژباړه: ايمان دې ته وايي چې پرالله (ج)، پرښتو، کتابونو، پيِمبرانو، آخرت په ورځ او همدارنگه خير او شر چې دغه ټول د الله له لوري دي باوراو يقين کول. او ايمان حکم پرټولو کتابونو باندې ايمان راوړل فرض دي، او که چيري څوک انکار و کړي کافرگڼل کيږي.

ب) د شخص مسلمانيدو لپاره لومړي کار چې ترسره يې کړی

د مسلمانيدو لپاره د توحيد کلمې لوستل او تصديق کول: (لا اله الا الله محمد رسول الله) ژباړه:نشته معبود برحق يوازې د الله (ج) نه او محمد صلی عليه وسلم د خدای (ج) استازی دی او دشهادت کلمه يعنی:(اشهد ان لا اله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) ژباړه: زه گواهي ورکوم، چې نشته معبود برحق يوازې دالله (ج) نه او گواهي ورکوم چې حضرت محمد صلی عليه وسلم دالله (ج) بنده او رسول دی.

دوهم مبحث -کليات

د مصؤنيت اساس لا مخکې د ويانا د ۱۹٦۱ م کال د معاهدې څخه په اووم هجري کال کې د اسلام مقدس دين نړيوالو ته وړاندې کړي دي. البته د ځينو توپيرونو سره لکه د حق العبد په صورت کې د خسارې جبران او نور...

لومړی مطلب- په اسلام کې د ډيپلوماتيکي مصؤنيتونو تاريخچه او مبنا

د اسلام مبارک دين کامل اوبشپړ دين دي، د ټول بشريت لپاره تلپاتي اصول اوقواعد لري، د اسلام په مبارک دين د ژوند د ټولو اړخونولپاره لارښووني اوقواعد شتون لري له همدې امله په اسلام کي د ډيپلوماسی اوډيپلوماټانو په اړه روښانه اوبنسټيز قواعد شتون لري.

---

[1]-دريمه پاره، سورت ال عمران.۱۹آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی جز-په اسلام کې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه

لکه څرنگه چې د اسلام مبارک دین یونړیوال دین دی اود بشري ژوندانه هري برخي ته یې پام کړی اود هري برخې لپاره احکام لري. پرهمدې بنسټ د دولتدارۍ او سیاسي برخې لپاره هم روښانه او واضع احکام لري. د اسلام مبارک دین د سفیر اوسفارت کلمې څخه هم یادونه کړي ده؛ د عربي ژبې د سفار کلمه د ډیپلوماسي اوسفیر کلمې مترداف ده، چې څو ماناوې لري. مقابل لوري ته مسایلو روښانه کول، پټورازونو څخه پردې پورته کول،د ابهام تیارې د سهار رڼا غوندې روښانه کول،د حقایقو پرمخ د غبار جاروکول دي.

امام راغب اصفهاني وایي((رسولان هم د الله ج سفیران دي ځکه هغوی هم د الله جلاله د دین په وړاندي د خلکو افکاروڅخه د ابهام پردې لیري کوي اوحقایق خلکوته روښانه کوي)).همدارنگه ځینو پوهان وایي د لومړی ځل لپاره د سفیردنده د حضرت آدم (علیه السلام)ترسره کړې ځکه هغه د الله (ج)لومړی سفیراواستازی وه. اوخلکوته یې د لومړي ځل لپاره د ژوند تیرولو وسایل اوآسباب ورښودل اوملایکو هغه ته سجده وکړه چې د په خپله د هغه درناوي وه ځکه هغه د الله(ج)استاري۱.د اسلام په سپځلي دین په ظهورسره سمدستي اسلامي هیوادونو د نوروملتونو سره خپلې سیاسي اړیکي ټینگي کړې؛ ځکه دوی څخه کوله جگړې پرځاي د مذاکرې اوخبرو له لاري یوبل غوښتنو ته ځواب ووایې.مذاکره اوخبرې اترې په اسلام کې ډیرمهم رول لري.

ځکه حضرت رسول الله(ص)او د هغه اصحابه کرامو د نورو دولتونو د استازو سره بیلابیلې مذاکرې ترسره کړي دي. چې، پایله کې بیلابیل سمیه ایزو او نړیوال تړونونه رامنځ ته شوي. په ټولیزه توگه خپله پیغمبرعلیه السلام په خپل مبارک ژوند کې د نوروقومونو،شاهدانو او نمایندگانوته ډالۍ اوخوندیتوبونه ورکړې دي. د مثال په ډول کله چې مسلمه کذاب نمایندگانو پیغمبرعلیه السلام په مقابل کې سپین سترگي وکړه. نو پیغمبرعلیه السلام ورته وفرمایل: لولاان الرسل لاتقتل لضربت اعناکما. ژباړه: که چیرته خبره داسي نه وی چې سفیران نه وژل کیږي نوستاسي دواړو گردونونه به مې وهلې وای. همدارنگه کله چې حضرت ابوبکرصدیق رضی الله تعالی عنه یزید بن ابی سفیان شام ته د بندیانو د سپارلو لپاره لیږل

۱-بصیرت،ع نبی.د ډیپلوماسی تاریخ،دننگرهارپوهنتون دحقوقوپوهنځی لکچرنوټ،۱۳۸۵ه.ش کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نود توصيې په شکل يې ورته وفرمايل: کله چې د دښمن سفيران درته راغلل نواحترام يې وکړه؛ ځکه چې دغه به ستا لومړني خيروي چې دوی ته يې رسوي.

الف-د نړۍ پاچاهانو ته د پيغمبرعليه السلام ليکونه اوسفيران ليږل

د حبشې پاچا ته د پيغمبرعليه السلام ليک اوسفيرليږل. ويل کيږي چې، لومړي سفيرد پيغمبرعليه السلام لخوا د حبشي پاچا ته چې(نجاشي اصحم)نوميده وليږل شو. هغه عمروبن اميه الضمي وه چې د پيغمبرليک يې نجاشي ته وسپارلو. د اسلام ډيپلوماسي په تاريخ کې عمروبن اميه الضمري د پيِغمبرعليه السلام لومړني سفيرګڼل شوي دی.

چې، په حبشه کې يې يو کامياب اوموفق ديپلوماتيک ماموريت سرته رسولې دی.داچې درسول الله صلی الله عليه وسلم دغه سفيرد خاص ډيپلوماتيک فراست اوزيرکتيا درلودونکې اوپه موثره اندازه يې مقابل طرف ته د خپل مشرپيغام ورانتقال کړل نود حبشې په پاچا يې قوي اثروکړ.

د پيغمبرعليه السلام مبارک ليک يې راوخيست اوپرسترګو يې کيښود اوبيا د ادب له وجې له تخت څخه راکوزشو اولاندي په فرش کښيناست. دخپل اسلام اعلان يې وکړل اود شهادت کليمه يې وويله، اودايې هم وويل که وخت اوتوان پيداکړ د پيغمبرعليه السلام په حضورکي به حتما مشرف شم مګرژوند ورسره ډيره ياري ونکړه او ژر وفات شو. پيغمبرعليه السلام يې په غيابت کې جنازه اداکړه.

۲-د روم امپراتورهرقل ته د پيِغمبرعليه السلام ليک

نبي کريم عليه السلام د روم امپراتورهرقل ته هم په مشابه او ورته مطالبودغه لاندي ليک دهجرات په اووم کال د محرم په مياشت کې دخپل سفير(د حيت بن اخليفه الکلبي)په لاس ورستوو چې مطالب يې په لاندې ډول دي.

((بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله الی هرقل عظيم الروم،سلام علی من اتبع الهدی، امابعد فاني ادعوک بدعايت الاسلام، اءسلم تسلم، واسلم يؤتک الله اجرک مرتين، وان توليت فان عليک اثم الاريسين و[ياأهل الکتاب تعالوا الی کلمت سواءبيننا وبينکم ان لانعبدالاالله]الی قوله[اشهيدوا بانامسلمون]) ژباړه: دا ليک د الله د رسول محمد (ص) له طرفه د روم مشرهرقل ته تقديم دی. په هغه چا دې. سلام وي چې د سمې لارې پيروي کوي. د بعد د سلامه: زه تا د اسلام په طرف دعوت کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام راوړه ترځوسالم پاتې شي اواسلام راوړه نوتاته به الله جل جلاله دوه ځلې اجردرکړي، اوکه مخ دې واړولو نوستا د رعیت گناه به هم د ستا په غاړه وي. په دې ډول پیغمبرعلیه السلام د نړۍ نوروپاچاهانو ته هم سفیران اولیکونه لیږلي دي. چې، په ټولوکي مشتوپایلو درلودونکي وه اوهغه داچې اصلي هدف د پیغام رسوول وه، د اسلام د حقانیت اویوسیاسی، نظامي اودیني قوت په حیث معرفي کول اوداسلامي دولت د محوري بر ناموواوخارجي سیاست خلکوته بیانول وه.

دا پایله ده، ټولوماموریت څخه لاسته راغلي ده. مگرچې ځینو پکي اسلام قبول کړی دی؛ لکه د حبشې اویمن خلکواو چارواکو قبول کړې وه ,دا ډیره لویه لاسته راوړنه ده. مگرځینو بدبختو قومونواودهغوی چارواکو ډیربد برخوردونه وکړل. لکه د فارس کسری، چې ددې زیان هم یوازې د هغو ځانونوته متوجې دي.

ب- د خلفاء راشدینو سفارتي او دیپلوماتیکي کړنې

د نبي کریم علیه السلام له رحلت څخه وروسته خلفاء راشدینو د اسلامي امت خلافت په غاړه واخیستئ. دوی د نبي کریم علیه السلام لارو تعقیبول اوپه ډیپلوماسۍ کي یې هم هغه نیکه رویه اوچلن چې ده مبارک کول تعقیب کړل. د بیلکې په توگه لومړني خلیفه ابوبکرصدیق(رض)د روم د قیصر سره ښې اړیکې ټینگي کړي اومناسبات یې په سمه توگه ترسره کړې، دده څخه وروسته دوهم خلیفه حضرت عمرفاروق (رض)هم د رومیانو سره اړیکي د دوستي اومینې په فضاکي وستاتلي.

طبري تاریخ د دوهم خلیفه او د روم قیصر ترمنځ اړیکي ډیرې تودي گڼي، د دوي ترمنځ اړیکي تردي بریده تودي اوټینگي وي چې یو وخت د دوهم خلیفه بي بي د روم د امپراتوربنځې ته یوارزښتناکه اوقیمت لرونکي امیل د حضرت عمر(رض)بي بي ته یې راولیږلو،چې ده مبارک هغه بیت المال ته وسپاری اوشخصي گټه ځیني ونه کړه۱.

ج- د اسلامي فقهاوو په اند سفارت اوډیپلوماسي

د سفارت، سفیراوډیپلوماسۍ په اړه اسلامي فقهاوو اوعلماوو هم ډیري لیکني کړي دي د بیلگې په توگه امام ابویوسف په خپل کتاب(کتاب الخراج)لیکي ((که چیري د کوم ولایت والي د بیگانه یا بهرني شخص سره مخ شي اوهغه د خپل باورلیک ورته وړاندي کړي اوورتهووایي چې زه دخپل پاچا لخوا د

---

۱ -د پورتنۍ ماخذ۲۹..

نوموړي هیواد ته سفیر رالیږل شوی یم اود کوم مال چې زما سره دی هغه مې داسلامي دولت امیرته ډالۍ په توګه راوړی دی، د ده په خبرو دی باور وشي او د مال څخه دي مالیه نه اخیستل کیږي...همدارنګه دی په سمندري قلمرو کې هم سفیرانو خوندیتوب ته اشاره کوي[1]
او وایې که چیري په سمندرکي د کافرانو کومه کښتۍ دمسلمانانو د کښتۍ سره مخ شي اوپورته دعوه وکړي نو دوي هم خوندی وساتل شي اواسلامي امیرته دې بوتلل شي.....)).همدارنګه زیاتو نوروفقهاوو اوعلماوو پدې اړه اندونه ورکړي دي اوپه اسلام کې یې دډیپلوماسۍ اوسفارت ارزښت روښانه کړی دی.
پورته موپه اسلام کې دډیپلوماسۍ پرارزښت باندې څه ناځه رڼا واچوله اوداراته معلومه شوه چې، اسلام کې۱۴ پیړۍ وړاندې د سفیرانو خوندیتوبونه، امیتازات،تشریفات، آداب....په ګوته شوي وه. نو ویلې شوچې، داسلام مبارک دین ډیپلوماسۍ ته زیات ارزښت قایل دی اوډیپلوماسي د اسلامي حکومت لپاره اړینه ده[2]

دوهم جز-په اسلام کې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونومبنا

خو د ډیپلوماتیکي اړیکو تاریخ ښیی؛ چې په کلي توګه دولتونه د بهرانیو ډیپلوماتانو په اړه ددې خوندیتوب په هکله هیڅکله له زړه نه تمایل نه درلودل. خو له دې سره سره بیاهم په عملي توګه په ټولو اړخونه منلي اورعایت کړي دی. ځکه چې، خپله هم له دې خوندیتوبونه څخه ګټه اخیستونکې وه. ددې بحث په پیل کې دغه پوښتنه رامنځ ته کیږي. چې د ډیپلوماتیکي خوندیتوب دلیل اومنطق څه شي دی؟
ددې موضوع اهمیت اوبیلابیلو نظریاتو تفاوت په دي کې دي. معمول سره سمه پراختیا موندلې. له مسلمو حقوقو څخه مخلاف ښکاری ځکه د کلي اصل پربنسټ د یودولت حاکمیت پرهغه کس اوشي باندې شته چې، په قلمرو کې واقع وي. او د دولت قوانین د خپل قلمرو په داخل کې دهرکس اوشي لپاره داجراء وړدي.
لومړی جز- نظریې: په لاندې ډول دري نظریې بیانووپه ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو په اړوند اوورپسې د اسلام سپڅلي دین له اړخه پربحث کوو.

---

[1] - دپورتنۍ ماخذ ۳۰
[2] -بصیرت،ع نبی.د دیپلوماسۍ تاریخ،ننګرهار پوهنتون د حقوقو پوهنځی لکچرنوټ ۱۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-نمایندګۍ نظریه

د ډیپلوماتیکي مامورینو د استازولۍ په ځانګړنو ولاړه ده. له دې نظریې سره سم؛ د استونکې هیواد مامورین په منونکي هیواد کې د استونکي هیواد استازي دي. نو دهیوادونو له هماغه امتیازونو اوخوندیتوبونوڅخه برخمن دي. هرنوع تعرض په استازو باندې په هغه هیواد کې تعرض ګڼل کیږي۱

ب-له سرحد بهرنظریه

دغې نظریې پراساس نوښتګرپه اولسمه پیړۍ کې دهالیند پیژندل شوی؛ حقوق پوه هوګر ګروسیوس دی. چې، په خپل کتاب کې لیکلي:(د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه هیواد د هیواد مشرشخصیت تجلی یوه اودا فرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده. چې، وایی: سفیردهغه دولت له خاورې څخه بیرون دی؛ چیرته چې دنده تر سره کوي او ددې پایله ده. چې سفیرمکلف نه دی؛ چې د هغه هیواد قوانین ومني.چې په کوم کې ماموردی.

ج-د خدمت کولود مصلحت نظریه

که د مصلحت نظریې پراساس سیاسي استازي په ارامه د کوربه هیواد تاثیراتو پرته خپلې دندې پرمخ بوځي؛ دا سیاسي استازولپاره مصونیتونه اومزایاوو ضرورت پیداکیږي. یا په بل ډول سیاسی استازي یا ماموریت په مساعدوشرایطو په کامل استقلال پرمخ بوځي. نولازمه دي چې د کوربه هیواد په حقوقي نظام په عملي توګه پراخې ازادۍ څخه برخمن شي. له دغه ازادۍ څخه مراد سیاسي چارې په ښه صورت ترسره کول دي. همدارنګه د ټولومطرح شویو نظریاتوسره د اسلامي حقوقوله نظریې هم بحث پرې کیږي.

دوهم جز- الف: له سرحد بهرنظریه په اسلامي حقوقوکې مغایرت دلیل د یوې برخې موزاینې اصول اسلام سره په ټکردي. ځکه دغې نظریې منل لازم ندي چې په اسلامي خاوره کې؛ بیګاناګانولپاره حقوق اومزایاوي په پام کې ندې نیولي. کوم حقوق چې اسلام ورکړي دي۲.اونورې نظریې یعنې نمایندګۍ نظریه اوخدمت کولود مصلحت نظریه په اسلامي پوهانو کي طرافداران لري.د نمایندګۍ نظریې د تائیدلپاره شاوهدوړاندې کړې دي.

-بیګدلی،ضیایی،حقوق بین عمومی.صفحه۴۴۲. ۱

-غینمی،قانون اسلام فی السلام،ص۵۸۶ ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-که چیري غیرمسلمان اسلامي خاورې ته داخل شي. او ادعا وکړي؛ چې غواړم په امان کې شم یاهم وواییي چې استازی یم او باورلیک هم ورسره وي. په امن یا امان کې دي. دهغه نه شاوهدو مطالبه اونوره هرډول زور، فشاریا د نورو اسنادو غوښتل ترځو پورې مسله نه وي واضع شوي راوه ندي. د قرآن الکریم اوسنتو پرتائید پراساس په هغه باندې خپل هیواد ته ترتللو پورې هرډول تجاوز(تعرض)منع ګڼل کیږي اوهرڅوک چې په قصد سفارت یا سیاسی ماموریت لپاره اسلامي خاورې ته داخلیږي په امن اوامان کي دي رسول الله هرډول تیري اوتعرض څخه په هغه باندي منع کړي دي۱.

ابویوسف کتاب الخروج کي لیکلي: که چیري یوڅوک یا بیګان کس د والیانو سره لیدنه اوکتنه کوي؛او ادعا وکړي چې د فلاني بادشاه استازی دی یادعرب سلطانت څخه راغلی اوباورلیک هم ورسره وي.هیڅ څوک د هغه په اموالو باندي تعرض حق نه لري. که اموال یې د تجارت په نیت هم راوړي وي اومالیه لری. همدارنګه که چیري د مسلمانانود مشرکنو کشتي دمسلمانانوله کشتي سره برخورد وکړي یا ادعا وکړي چې د فلاني شخص استازی دي اوباورلیک هم وړاندې کړي.

پس والي مکلف دي چې هغوی د مسلمانانو مشرته بوځي اوکه چیري دواروغو ادعا یې کړي وه؛ د مسلمانانومشربه پریکړه کوي۲.د اسلامي پوهانوله نظره د دې پر اساس استونکي که شخص یا دواکمن استازی وي هغه باندي تعرض ناروه دی حتا دجګړې په صورت کي دهغوی کورني،مالونه په امن کي دي.

۲-کله چی رسول الله(ص)د مسلمه کذاب استاری ته وفرمایل((که چیري سفیرنه وی د ستا دوژلو فرمان مې صادرولو))د دې دلیل پراساس استوونکي د مصونیت څخه برخمن دي اوتعرض ندي راوه.

۳-رسول الله(ص) په خپل باورلیکونه کي دغه ډول ذکر کړي وه. ((زه محمدرسول الله الی فلان))یا((زه محمدالنبی لی فلان))استفاده کوله. ((د زرعه بن یزن))په لیک کې فرمایلي: ((که چیري زما استوونکي تاسوته راغلل هغوي سره په نیکې رفتار وکړئ)) دغولیکونوڅخه جوته کیږي چي، استونکي وصف درلود؛ نمایندګان له مصونیت اواحترام څخه برخمن دي۳.

-ابوابوفار،قانون الدیلوماسی الاسلامی،ص۳۴،الملاح،سلطات الامن واتحصامات والامیتانات الدبلوماسیته،ص۶۰۷-۷۰۷. ۱

-ابویوسف،الخروج،ص۱۸۸-۱۸۹. ۲

- سیدالناس،ابن،عیون الثر ج۲،ص۳۰۴. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-د خدمت کولومصلحت نظریه

دغه نظریه په اسلامي اوفقهي حقوقوکې ډیر طرفدارن لري. همدارنگه دغه نظریې په اخیرکانون کې د ویانا کنوانسیون۱۹٦۱درج شوی او نن ورځ ډیرحقوق پوهان دغه نظریي طرفداران دي. پیړی مخکي، دهجرات دوهمې پیړۍ کې شیباني په کتاب السرالکبیر پدې بیان کړي دي.

لکه څرنگه استوونکي په امنیت کې نه وي نشي کولای خپلې ورسپارلي شوی رسالت ترسره کړی .غلاوه پردې د امان لپاره هیڅ ډول شرط وجود نه لري. اوکه چیري شرط د پریکړې یا سند له مخې ترسره شي غوره ده۱.همدا ډول علاوه د شیبانی نه نورو پوهانو اود فقې خاوندانو سرخي په دې هکله وایي:په جاهیلت اوپه اسلام کې استوونکي له مصؤنیت څخه برخورد ول؛ځکه جگړه اوسوله د استازو له استولو پرته نه شوني وه. پس لازمه دي چې، استازي د خپل هدف د رسیدلو لپاره په امن کي وي۲.همدارنگه دغه نظریه د۱۹٦۱ز کال د ویاناژمنلیک په سریزه کي په صریحه توگه پدې ډول ذکر دي(په ډاډه توگه ویلي شو؛ چې خوندیتوبونه اومزیاووي د امتیازپه توگه اشخاصو ته نه ورکول کیږي؛ بلکې په موثره توگه د ډیپلوماتیکې مامورینو دندو د ترسره کولو په خاطر د دولتونو استازو ته ورکول کیږي.))ددې سربیره په کنوانسیون کې ډیپلوماتیکي نمایندگې اودولتونو استازي ذکرشوي د۳مادې پراساس ډیپلوماتیکي ماموریت دندې پرځانگري توگه عبارت دې له:

الف) د منوونکي دولت پروړاندې د استونکي دولت استازولی.

ب) ترهغوحدود پوري چې، په بین لمللي حقوقوکي منل شوي دي؛په منوونکي دولت د استوونکې دولت د اتباعو اوخپله د دولت گټو ساتنه،

ج)د منوونکي له دولت سره مذاکره د استازی دنده گڼل کیږي. بنابرءان دولت نمایندگانونوته مصونیت اعطا کوي؛ په دې هدف چې خپله دنده په حسن نیت سره پرمخ بوځي. همدارنگه د امتیازورکول د استاری شخصیت اوکرامت څرگندویه دي. هرنوع سوء استفاده کولو د شخصیت اومقام داستوونکې دولت پورې اړونده کیږي

-النظم،منجد الدبلوسی فی الاسلام،ص۸۱. ۱

-اوالوفاء،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۰۴. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه مطلب- په نړیوالوحقوقوکې ډیپلوماتیک مصونیتونو تاریخچه او مبناء

ډیپلوماتیک مامورین د ډیرو پخوا زمانو او عصرونو څخه را پد یخوا د ډیپلوماتیکو مصؤنیتونو او امیتازاتو څخه برخورداره دي. نوموړی طرزالعمل د ویانا د۱۹٦۱ م کال معاهدې څخه پخوا په عرفي ډول وجود درلود.

لومړی جز-په نړیوالوحقوقو کې ډیپلوماتیکي مصونیتونو تاریخچه

له پخوانیو رشتو څخه پخوانیو سیارو سفرانو مصونیت درلود؛ په تدریجي ډول یی توسعه پیداکړه بالخصوص وروسته په ۱٦او۱۸پیړیو کې دایمي ډیپلوماتیکي نمایندګیو جوړښت رامنځته شو.د استازو لیږل د یو کار ترسره کولو لپاره د کوربه هیواد له لور د احترام او درناوی په سترګه ورته کتل. په ۱۴۵۰ کال کې لومړي ډیپلوماتیکي هئیت ننی عصر مطابق استول شوي وه[1]. په سیاسي چارو کي چندانه مداخله او علاقه نه درلوده.

تر۱۸۵۰کال پوري ، همدارنګه د نمایندګیو په دایمي صورت وروسته ۱۸۱۵ جګړې وین کنګره، په ۱۹۲۷ کې د ملل جامې له لوري اقدامات،۱۹۲۸ د لاتیني امریکا هیوادونو کنفرانس ،۱۹۴٦نړیوال حقوق،۱۹٦۱ د ډیپلوماتیکو اړیکو په ارتباط کنوانسیون، کونسولي په ۱۹٦۳-۱۹٦۹ ځانګړې هیئت. په پخوا وختونو کې د قبیلو ترمنځ هم چې کله د اوبو،ځمکو.ښکار اونور....پرسر اختلاف رامنځته کېدو او دغه. اختلاف په ګاونډیانو قبیلو ته د منلو وړنه ویا به یوې ځواکمنې قبیلې کومه کمزوري قبیله په جګړه کې ماته کړه یاهم له منځه یوړه، یاهم کله به چې د دوو قبیلو ترمنځ جګړې ته میلان نه [2] وه.

نوبیا به یې ډیپلوماسی ته مخه کوله.یاني د یوه استازي په وسیله به یې مقابل لوري خبروو اتروته رابلو.خبرو اترو ته د ناستي اویوې پایلې ته رسیدو لپاره په کار ده، چې دواړو لورو خپل استازي یو-بل ته واستوي،چې استازي به هر ډول مزاحمت څخه پرته تلل راتلل.که به استازی د یوي له لوری ووژل کېدل یا به هم بندي کړي شول؛ نودا معنا یې لرله چې مقابل لوري خبرو لپاره ناستې ته چمتو ندي له همدې امله د ډیپلوماسی په تاریخ کې ترټولو لومړنې اصل چې د بیلا بیلو ټولنو ترمنځ را منځته شوی اومنل شوی،هغه دا ستازیو د خوندیتوب اصل دې. چې همدغه اصل ډیپلوماتیک خوندیتوب د قاعدې

---

[1] -صدر، جواد.ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق:ژباړه اختیار،هجرات الله،ننګرهار،ګودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.
[2] -د پورتنۍ ماخذ-مخ۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ هم جوړوي. د استازو وژل،بندي کولو یاهم سپکولو کوم شخصي اړخ نه درلود؛بلکې دغه مانا یې لرله،چې مقابل لورې د استازو د مشر اود ټولې قبیلې سپکاوی کړی دی. همدا لامل کیده،چې استازي لوری سخت غبرگون ونښیي.

په لاندې ډول یې په دریو دورو کي مطالعه کوو:

۱-په لومړي دوره کې پخواني یونان او پخواني روم د مطالعې لاندي نیسو.

الف-پخواني یونان

په لومړي ځل ډیپلوماتیکي اړیکي په یونان کي را منځته شوي؛ چې په یونان به د دوو بیلابیلو ټولنو ترمنځ کله کله د دیپلوماسۍ په وسیله د ځانگړو استازیو په سبب ځیني برخوردونه کیدل، هو عام نه ول؛ ځکه د یونواینو د ښارگوټو اوسیدونکیو د خپل گاونډي ښار اوسیدونکو د سخت ناسیونالیستي فکر لرونکي ول اوپه دي ډول د هرښار اوسیدونکیو خپل د ښمنان گڼل اوهر رامنځته شوي اختلاف په ژر په جگړې بدلیده؛ هو له دي ټولو سره سره بیاهم یونان، نه یوازې ترممکنې کچې پورې له ډیپلوماسي څخه گټه پورته کړې دي؛بلکې ډیپلوماتیکي اړیکو په رامنځته کولو د پام وړ پرمختگ وکړه

اوځیني قواعد یی هم رامنځته کړي دي.د بیلگې په ډول د آتن استازي اړول چې په یوبل هیواد کي چې د اتن هیواد د پلاوي لخوا باورلیک له ځان سره ولري اوکه له دې پرته یی تشه ادعا کوله؛ نومجازات کیدل به. همدارنگه د آتن هرسفیربه چې د خپل ماموریت د محل له ریئس څخه کومه ډالۍ واخیستې وه؛نود خپل هیواد د پلاوي څخه په تنبیه کیده. همدارنگه مشهورخطیب د موستن، چې کله په مقدونیه کي د یونان سفیر وه، هم له فیلپ مقدونیه څخه په بډو تورن (ډالۍ)اخیستلو تورن شو.د دې برعکس کله به چې کوم استازی له خپل ماموریت څخه بریالي راستون شوه؛ نو دلته به پرځینو امتیازاتو هم نازول کیدل. هو له دې سره بیاهم د آتن ډیموکراسۍ د ډیلوماسي لپاره پرمختللي بنسټونه رامنځته کړې دي. په همدې وخت کې د کونسلې یا کونسلگرې بنسټ هم په یونان کي کینښول شو[1]؛

ب - پخواني او روم

پخواني روم هم ونشوکولای چي نورملتونولپاره د ډیپلوماسی کوم ارزښتمن میراث له ځانه ولري؛ ځکه چي رومیان په خپل یو مغرورملت و نوره ملتونه یې له ځان څخه کم گڼل. تل به پدي څخه کي وه چي؛

---

[1] -صدر،جواد.ډیپلوماتیکی اوکونسلی حقوق:ژباړن اختیار.هجرات الله.گودر خپرندویه ټولنه۱۳۹۵مخ۳۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سیاست اوغوښتنې پرنورو ومني.د روم چلن یوازې په بهرانیو ملتونو خپلې غوښتنومنل ول دهر لارې چې شونې وه حتا دجګړې لار هم خو مذاکراتو اوخبرواتروته پکي ځاي نه ورکول کیدو؛خو له دې سره بیاهم لکه څرنګه چې د حقوقو،قانون اونظام رامنځته کول د پخواني روم له ځانګړي خوی څخه ول، پدي مانا چې د بین المللي حقوقواوبهراینو حقوقواصلي پایي همدوې درولي وي؛ نوپه ډیپلوماتیکوحقوقو کي ډیرمحکم قواعد رامنځته کړي دي.

سفیر چې اوارتور به یې ورته وویل، کله به چې خپل ماموریت ته لیږل کیده؛ نو د روم د سنا مجلس له لوري به باورلیک ورکول کیده.دهغو ماموریت موده به لنډه به هم و په دې ماموریت کې اوارتورته کوم ځانګړې واکونه نه درلودل اوپه دې خاطر به دهغو ډیپلوماسي څرګندولو کوم فرست نه پیداکیدو.د بهرانیو سفیرانو لپاره چې روم ته راتلل ځینې قواعد وضعه کړې ول.چې د اوسني خوندیتوبونه بنسټ ببلل کیږي، دغه خوندیتوبه نه ټول شخصي ول، د سفیر د اوسیدو ځاي اوکورنۍ په کې نه را تلل او دا ځکه چې هغه مهال سفیران لنډ مهاله ول. سفیران به د لنډ مهالو اواتقافي ماموریتونولپاره استول کېدل له کورنۍ پرته به ماموریتونو ته تلل.

۲- دوهمه دوره

پینځه لسمه پیړۍ د ډیپلوماسی او ډیپلوماتیکو اړیکوپه تاریخ کي نوې دورې پیل ګڼل کیږي؛ چې ونیزیانو یې بنسټ ایښودونکي دي.هغوي د پورتنیو نوښتنو پرته د خپلو استازو موده ،چې لنډه به وه او د یوځانګړي ماموریت لپاره استول کیدل، تر دوکلونو پوري ثابته کړه. په دغې موده کې په ټولې هغه چارې چې د دوو دولتونو ترمنځ اړوندېدې،د استازي د دندې برخه ګرځیدلې وي. په دې ترتیب د لومړي ځل لپاره دایمي ډیپلوماتیکي ماموریت او استوګن ډیپلوماتان رامنځته شول.خولا د ونیزیانو په اند، هغه ډیپلوماسي،کومه یې له بیزانسیانوڅخه زده کړې وه؛ یاني له فریب اومکرڅخه ګټنه، وړاندې نه وه تللي؛ځکه چې دئ ډیپلوماتیکي استازا دنده یوازې ساسې پوري وتړل شوه اودې چلن ټولې اورپا ته سرایت وکړ[1].

نه یوازې له دې مهاله ترڅوپیړیو وروسته پورې ټولوهیوادونو بهرنې ډیپلوماتان یوازې جوسوسان ګڼل اوډیره سخته څارنه به یې ترې کوله؛ بلکې اوس هم کله کله اثرات لیدل کیږي اوځینو هیوادونوکې

---

[1] - دېورتنۍ ماخذمخ۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرډیپلوماتانو بدگومانۍ اوپریو نه یوډول د هغوي نه ځارنه شتون لري. له پینځه لسمې پیړۍ وروسته د لویدیځې اروپا هیوادونو پرملي او دولتي مشخصو واحدونو بدل شول اوقلمرو اوحدود یې هم لږ او ډیر مشخص شول. د هغه مهال د دولتونو اداري سازمانونه که څه هم ساه واخیسته. خو داچې په کې د دولتي ځواک اوملي حاکمیت وجدان راویښ شوی و،نو دهرهیواد وگړیو ترمنځ اړیکوکې ځانگړي حقوق معمول ول. د دولتونو ترمنځ اړیکي هم، چې سیاسی او اقتصادي غوښتنو را زیږېدلې وې، پراختیا موندلې وه اوکم او زیات د ځواکونو ترمنځ یوڅه تعادل رامنځته شوی و.په دغو شرایطوکې؛ که څه هم د اختلاف د حل لپاره د جگړېزو او دوښمنې له منځه نه وتلای وه؛ خوبیا هم د ډیپلوماتیکي اړیکو پراختیا د مذاکرې اوخبرواترو لپاره ډیرمساعد عوامل دولتونو ته په لاس کې ورکول.
همدغه عوامل بالاخره د دې لامل شول، چې دایمي اواستوگن ډیپلوماتیکي استازیتوب معمول شي. دونیزجمهوریت، چې د هغه مهال نړۍ د ډیپلوماسۍ کومه بیلگه ورکړه،په تدریجي ډول یې پراختیا ومونده. دعیسوي اورپا د سیاست په ادارو کي دپاپ ځواک هم پراختیا ومونده اوددې ځواک دپلي کولو لپاره اړینه وه؛ چې پاپ د اورپایې پاچایانو سره خپل استازي ولري.
په شپاړسمه پیړۍ کې دایمې ډیپلوماتیکې استازیتوب په اورپایې هیوادونو کې عادي شوي وه او ورسره استازو هم درجي پیداکړه،چې دلگا او.دې ضمن کې هغه ډیپلوماسي چي په آتن کې د مذاکرې فن گڼل کیده، په بیزانس کې د تدویر اونیرنگ فن اوپه همدې بڼه ونیزته هم ورسیده. د ماکیاول افکاروپه نفوذپه بشپړه توگه له دوراغو اوجوسوسي سره یوشان شوه او دې رویې دومره رواج وموند؛ چې یوولسم لوئی،د فرانسي پاچا،ډیپلوماسی له جوسوسي پرته بل څه نه گڼله اونه یی هم له خپلو استازو سره له دې پرته بل څه غوښتل.همدغه لامل شو؛چې دغه اړیکې د یوبل پراستازیو دپاچایانو له سختې بدگومانۍ سره موجودي وې.دایمي ډیپلوماتیک ماموریت په وسیله اړیکو له پراختیا سره به په تدریجي توگه په هره پلازمېنه کې یوشمیر سفیران پاتي کیدل،چې هغه ټولې ته به یی ډیپلوماتیکي پلاوي ویل کیده. پخوانیو رویوهم په تدریجي توگه د ډیپلوماتیکي مامورینوځیني قواعداو نظامونه دعرف اوعاداتو په بڼه عام کړل اودغه قواعد په اولسمه او اتلسمه زیږدیز پیړۍ کي په ټولو اورپایی ّیوادونو کې د قبول وړگرځیدلي وه.همدغه قواعدول چې د ویانا کنگرې په۱۸۱۵ز کال اوله دې وروسته دآکسلاشاپل کنگرې تدوین کړل او وروسته بیا څوځل په بین المللي کنفرانسونو کې هم بشپړشول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-دريمه دوره : د شلمه پیړی، په ځانګړي ډول له دويمې نړيوالې جګړې څخه را وروسته دوره په ډيپلوماسي کي د دوو سترو بدلونونو شاهده ده؛ چې تدريجې سره يې پراختيا وموندله.لومړې داچې دهغو پخوانيو اصولو چې په نوي بين المللي نړۍ کي لاس اوپښي تره ډيره حده پورې تړلې وه.دوهم دا چې ډيپلوماسی مهمې برخې د بهرنيو چارو وزيرانواوځينې نورمهم مسايل دهيواد ونو مشرانو ته انتقال شول.همدرنه بين المللي مسايل چې يو اوزيات شميرهيوادونه کې د خيل ول.دبين الملي کنفرانسونواوسازمانونو له لارى حل اوفصل کيږي.په نوي ډيپلوماسی کې لاندې تغييرات اوبدلونونه رامنځته شول.

۱- په زياتو هيوادونوکي سفير د پخوا په څيردهيواد مشر شخصي استازی نه ګڼل کيږي.هغو هيوادونوکې چې دپخوانيو سنتونو پيروی اوس هم سفير د شخصي استازي نوم لري. يوازي د خپل هيواد ټولنيز بنسټ ايښودونکې دی،ځکه دهيواد مشر د دولت دځواک مظهردی،چې حقوقي شخصيت يې د ديپلوماتيکي اړيکوبنسټ دي اوپه واقعيت سفير ددغه ځواک استازي دی نه دهغه شخصي استازی۱.

۲- د سفير رول يوازې په دې کې دي د دووهيوادونواړيکو کې ګټه ور تصميم نيولو لپاره اړين معلومات تر لاسه کړي.همدارنګه پدي کي هم رول لري،چې د دووملتونو ترمځ اړيکو،پيژندنې او دوستي وسايل رامنځته کړي.پردغو وسايلو يوسفير کولاي شي،د دواړو اړخونوغوښتنو اوعقايدو ته په ډيره غوره طريقه ترتيب کړي او هم کولاي شي؛ دبين المللي اړيکو د پراختيا لپاره دوه اړخيزه همکاری رامنځته کړي

۳- په زياتو هيوادونوکي عمومي افکارو دډيپلوماسي په لارښوونه اغيزمن رول لوبوي. اوسنيوګړنديوارتباطي وسايلو د هيوادونو وګړي د نړۍ سياسي پيښوپه جريان کې اچولي دي د سياسی چلن اومحرمانه ډيپلوماسي کيدای شي د وګړو د ارادې له مقاومت سره مخ شي،په هغو هيوادونو کي چې ډيموکراسۍ رژيمونه لري،په ډيرو کلکوبنسټونو ولاړ وي اوبايد دسولي او پرمختګ لپاره وکارول شي،نه دحکومتونو دغوښتنو ترلاس کولولپاره.

۴- د هيواد ونومشرانو شخصيت او درناوي له پلوه اوپه حقوقي اوعمومي ليدنوکې يې صريخه خبرواترو له پلوه،يوه نوې اغيزمنه لاردمهموبين لمللي مسايلو د حل لپاره پرانيستې دهچې له دې سره د هرهيواد

۱-د پورتنۍ ماخذ،مخ۴۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مقامات هم د ډيپلوماسۍ ډګر ته رادانګي. په عين حال کې د بيلا بيلوسياسي اوفني مسايل،دبين المللي ټولنو اود بين لمللي سازمانونو په سطحه.،په خپل وجود کې يوه ترټولوغوره وسيله لري،چې همداخپله يوه بيل ډول ډيپلوماسي ده اوځانته مشخص قواعد يې پيداکړي دي.

دوهم جز-په نړيوالوحقوقوکې ډيپلوماتيکي مصؤنيتونومبناء

لکه څرنګه چې د ډيپلوماتيکي اړيکوله تاريخ څخه ښکاري؛ هيوادنو هيڅ کله هم ډ يپلوماتيکو امتيازونواو خونديتوبونو ته ليوالتيا نه درلوده. خو له دې سربيره ،هغوي په عملي توګه په ټولوبرخوکې هغه منلي اورعايت کړي دي. په پايله دا پوښتنه مطرح کيږي، د ډيپلوماتيکي امتيازونواوخونديتوبو منطق اويا په بل ډول ،دهغه حقوقي بنسټ موخې او وجودي علت څه شي دی؟

ددې[1] موضوع اهميت اوبيلابيلو نظرياتوتفاوت په دې کې ،چې دا خونديتوب،په هغې پراختيا سره چې معمول شوي دي، له مسلموحقوقي اصولوخخه مخالف ښکاري؛ ځکه د کلي اصل پربنسټ،د يو دولت حاکميت پرهرهغه کس اوشي باندي شته ،چې په قلمرو کې يی واقع وي اود دغه دولت قوانين د خپل قلمروپه داخل کې دهرکس اوشي په اړه داجراء وړدي، مګرد هغو مواردو په استثناء چې په قوانينوکې ذکرشوي وي. دا رښتيا ده؛ چې اوسنۍ ډيپلوماتيکي خونديتوب د هغه تړون پربنسټ دي، دلاسليکوونکو دولتونو د صلاحيت لرونکومقاماتو لخوا تصويب شوي وي اود يوداخلي قانون پرڅير د اجراء وړ وي، خودغه تړونونه ډيرپخواني نه دي اوپيړۍ وړاندې دغه خونديتوبونه د سنتونواوعرف اوعاداتو له مخې معمول ول اوسمهال هم سره له دې چې دغه بين المللی تړون موجود دی، که يو دولت دغه تړون لاسليک کړي نه وي اويې تصويب کړي نه وي، بيايی هم مقررات اجراء کوي اوهغو دولتونو چې دغه مقرارت يې تصويب کړي دي، بيايی هم په خپلوداخلي قوانينوکې ورته اشاره نه دی کړې، په ټولوکې پدې اړه نظريې مطرح شوي دي:د نماينده ګی، له قلمروڅخه د بيرونيت نظريه(خارج الممکتي)، د خدمت د مصلحت نظريه اومتقابل د نمايندګۍ چلن نظريه.

الف- د نماينده ګۍ نظريه

دا نظريه د پخوانيو سنتونوپربنسټ ولاړه ده. په لومړيو وختونوکې هرې قبيلي اوقوم د رئيس په شخصيت کې د خپل قبيلې اوقوم شتون معنکس نه وه، د قوم اوقبيلې رئيس به چې هرڅه خوښه وه.د

---

[1] -بی‌ګدلی،رضیایی.حقوق بين الملل عمومی،۱۳۹۶،ص۳۷۲..

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل قوم اوقبیلې له نوم پرته به یی ،بی پرخپل نوم کول.د بل قوم یا قبیلې د رئیس پروړاندې استازی به یی، ځانګړې (شخصي)استازی ګڼل کیده. هغه مهال، چې ټولنې تشکیل شوې اونوي تمدنونه رامنځته شول،هم په دغه اساس کې کوم تغیر رانه غي اوله آتن اوپخوانې روم تاریخ له ځینو دورو څخه پرته ملت او دولت کوم ځانګړې مهفوم نه درلود. له شپاړه سمې پیړۍ څخه را وروسته، سره له دې چې ملت،ملي وجدان اودولت حاکمیت نوي مفهوم پیداکړه؛ خوبیا هم د یوې ټولنې شخصیت اوشتون د پاچا په شخصیت کې ځلیده اوسفیرهم د چاپا د شخصیت ښکارندویه و.

همدغه لامل کېده، چې بایدسفیر ته داسی امتیازات ورکړل شي،چې د استوونکې پاچا له شان سره بر ابروي. په عین حال کې، په حاکمیت د مساوات اصل هم ټول خپلواک دولتونه په یوکتارکې سره ودرول شي. چې په پایله کې هیڅ دولت رئیس د بل هیواد د رېیس تابع کیدای نشو اوطبعاً سفیرهم باید د بل هیواد د قوانینوتابع نه اوسي. دغه نظریه، چې د هغه مهال د معمولې اوعمومې رویی پربنسټ ولاړه وه.د فرانسې ترانقلاب پوري په بیلابیل لارو(طریقو)د لیکوالوانو له خوا بیان شوي ده. منتسکو په خپل کتاب (روح القوانین)کې لیکلې دي: (هغوي(سفیران)د هغوپاچایانو ژبې دي ،چې استولي یې دي اودغه ژبې آزادي اوسي. که هغوي (سفیران)د استازیتوب له دغه صفت څخه ناوړه ګټه پورته کړی؛ شونې ده. چې، خپلوهیوادنوته یی رااستولومخه ونیول شي). منتسکو په دغي لنډې غونډله کې هم د ډیپلوماتیکې خوندیتوبونو فلسفه اودناوړې کټنې په صورت کې اجرا ضمانت بیانوي له اولسمې پیړۍ څخه را وروسته، د ځینو لیکوالونو په آثاروکې د ملت حاکمیت، د پاچاهانو استبدادۍ اوشخصي ځواک په مقابل کې د ټولنیزسازمان د بنسټ په توګه راغلی دی. روسو دولت یا حاکم ځواک د وګړواستازی(د یوټولنیز تړون له مخې)وګاڼه اومنتسکو د دولت حاکمیت له ملت څخه را زیږیدلای یادکړ؛ خوله دغونظریو سره سره بیاهم د سفیرد استازیتوب نظریه؛ لکه څرنګه چې منتسکوبیان کړې وه، په بشپړه توګه نه وه پریښودل شوي؛ ځکه لا هم د دولت اوملت ماهیت اوپه خپلو منځوکې حقوقې اړیکه روښانه شوي نه وه.

یوشمیر نورو لیکوالوانو د ملت حاکمیت نه ردیدونکې واقعیت ګاڼه اود سلطنت قدرت یی له ملت څخه را زیږیدلاي١ د ځینو نورو په اند پاچاهان د ملت اودولت د شتون اود حکومت د ځواک ښکاریدیان ول.

-دایران دپخوانۍ رژیم داساسی قانون دبشپړوونکی (متمم)پینځه دیرشم اصل هم په همدې ماناراغلای ، ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځینو نوروپه اند بیا ملت، دولت اورئیس ئي دری واړه یو واقعیت و،چې په بیلا بیلو بڼو ښکاریدل. د سلیقو دغه اختلافونه تردې د مخه ملاخظه شوي دي، په هغو آثاروکې، چې پردغو پورتنیوبیلا بیلونظریاتو ترتیب شوي دي، یونظریی دا دي چي سفیرد یوملت استازی دي. د پاچاه یا ولسمشر؟ که په دې اړه دهغو نظریات په پام کې ونیول شي. ملت له دولت څخه بیل ګڼې، دولت د ملت پرنوم استازیتوب خپله د ملت د ګټواو مصالحولپاره سیاست طرح کوي، چې سفیربیا دغه سیاست د خپل هیواد د مشرلخواد خپل کارپه محل کې اجرا کوي. په دغه صورت کې سفیرپه واقعیت کي د خپل دولت استازی دي.نه د دولت د رئیس شخصي استازی۱.که چیری ملت په دولت کې د حل وي اود دواړو نه بیلتون نظریه د منلو وړ اوسي؛ نوپدې صورت کې سفیر د هغه استازی ګڼل کیږي، چې د دغو دوو د شتون ښکارندویه اوسي اوپرهمدې بنسټ د هغه ځانګړي استازی دی.لکه څرنګه چې تردې د مخه ولیدل شول، چې په کلي مفاهمیوکې نظریاتو اختلاف کوم غوڅه لاسته راوړنه نه درلوده، اوهمدغه لامل دي، یوه بله نظریه چې دولت د ملت حقوقي شخصیت معرفي کوي، ترزیاتې کچې په خپلوکې د حقوقي اړیکې ښکارندویه دي،خوپه هرحال د ملت د حقوقې شخصیت په توګه د هیواد د مشراختیارات، سفیر یوازې د هغه په مقابل کي مسوولوي، یا په بل عبارت دهغه د شخصتي استازیتوب کیسه کوي. دا نظریه هم ټول په یو ډول نه قانع کوي.

په دې دلیل که دغه استدلال په هغوهیوادونوکې، چې سلطنتي رژیمونه لري، د هغو له حقوقي سازمان سره سم؛ خوپه هغوهیوادونوکې جمهوري رژیمونه لري، قبلول یې بی ستونزونو دي اوڅنګه کولای شوویوو،چې د شوروي یا هندوستان ، سفیر د دغو هیوادونو د رئیسانو شخصیي استازی دي.د استازیتوب د نظریی مخالفین، پرته له دې چې د ملت اودولت بخث ته نږدي شي، وایی چې د دولتونوپه حقوقي سازمان کې هیواد مشردهیواد اوترحکومت لاندې ټولنې څښتن نه دی، چې په یو بهرني هیواد کې دې سفیر د هغه شخصي استازی وګڼل شي.۲بیلکې د هیواد مشرخپله د هغه ملت استازی دي، چې د قدرت دولت یې ورسپارلای دی اود هغه سیاست اجراء کوونکی دی، چې د ملت د

۱-دیپلوماتیکی ژمنلیکونوکې،چې وروستې هغه ی‌ې په(۱۹۶۱)زکال کې لاسلیک شو،په ټولوځایونوکې یی ډیپلوماتیکی مامور دولت داستازی په نوم یادیږی.

-کایر،ډیپلوماتیکی حقوق(۱۹۶۴)زکال. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصالحواو ګټولپاره طرح شوي دی اود هیواد مشرپه خپل نوبت سره سفیر د دغه سیاست اجراء لپاره ماموروي.

د هغه په اند د دې لپاره چې(سفیرد هیوادمشرله مامورشوی دی؛ خودهغه شخصي استازی نه دي)ترټولو روښانه دلیل دا دې، چې د سنتي بین المللي حقوقو په رویو اوعرف کې هم سفیرپه یوبهرني هیوادکې د خپل هیواد له مشرڅخه ډېر خوندیتوب درلود؛ خوله دې ټول بحث سره سره بیاهم ځینولیکوالونو(د سفیر د هیواد مشرد شخصي استازیتوب نظریه)نه ده پرییښې١ اوحتا ځینومحکموهم پرهمدې نظریې استناد کړي دی٢.له دې پرته په عملي توګه هم په ځینو هیوادونو کې د سفیر د شخصي استازیتوب اصل؛ هغه بنسټزاصل وي اود یوسنت په بڼه وي،جلوه ګردي.

ب - له قلمروڅخه د بیرونیت نظریه(خارج الممکتي)

د استازیتوب له نظریې سره همهاله له قلمروڅخه بیرونیت، نظریه هم رامنځته شوه، چې له هغې څخه ډېره اصولي ښکارې اوله اولسمي پیړۍ څخه راپه دیخوا دود شوي ده، چې نن ورځ هم پرې یوشمیر هیوادونه استناد کوي. د دغې نظریې پربنسټ سفیر د یوې فرضې له مخې د کوربه هیواد له قلمرو اوله قانوني قدرت څخه بیرون اوسی او داسی لکه چې هیڅ له خپل هیواد څخه وتلای نه وي. له دي وروسته یې له دغې فرضې څخه خپله د سفیرد شخصیت په اړه یوه کلي نظریه جوړه کړې ده، چې پربنسټ یی د سفیر کور اود کارځای هم د هغه د هیواد د خاورې برخه ګڼل کیږي، چې د هغه د کوربه دولت له قانوني ځواک څخه بیرون دي.

د دغې نظریې نوښتګرپه اولسمه پیړۍ کې د هالینډ پیژندل شوي حقوقپوه هوګو٣ ګروسیوس دی، چې په خپل کتاب کې لیکې:((د بین المللي حقوقو له مخې د سفیر په شخصیت کې د هغه د هیواد مشر د شخصیت تجلي یوه فرضیه ده او د افرضیه له دغې فرضیې سره ورته ده، چې وایی:سفیر د هغه دولت له خاورې څخه بیرون دي،چیرته چې دنده ترسره کوي اود دې پایله دا ده. چې سفیرمکلف نه دی، د هغه هیواد قوانین ومني، په کوم کې چې مامور دي.)) دغه نظریه د حقوقي سلیقې لخوا ومنل شوه اوپه ډیرې چټکۍ سره دود شوه. ډیرو لیکوالونو له همدې نظریې څخه ګټنه وکړه اوحتا د ځینو

---

١ -- fauchille.په عمومی بین المللی حقوقوکی(١٩٢۶)لکه واتل چې دسفیراستازیتوب منی؛خوله دې څخه بله پایله اخلی
٢--schooner exchang(١٩۴۶)قضیه په(١٩١٢)زکال کې،له کایرڅخه نقل
٣-hugo Grotius

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو رويو، حقوقي بنسټ پرې كيښودل شو،چې په سنتي بين المللي حقوقو كې معمولي وه.د بيلګې په توګه د دولتي اوجنګي كښتيو لخوا د خپل هيواد د قوانينو متابعت كول، كله چې د درياب په منځ كې وي يا هم د بل هيواد په ساحل كې يا هم د سفر پر مهال د كښتيو پر داخلي اشخاصو د هغه هيواد د قوانينو اجراء چې كښتيې يې د بيرغ لرونكې ده١،خوبياهم د دغې نظريې قبلول اوعامول يې په الزامي توګه ډير زيات آثار لرې، چې ټول يې مردود دي اومهترين يې په لاندي ډول دي.

١-هغه جرايم چې د سفير په كورياهم په كارځاى كې رامنځته كيږي، كه د سفير د متبوع هيواد د قانون تابع اوسي؛ نو د ناچارې له مخې بايد خپله سفير د خپل هيواد د قوانينو اجرا كوونكې يا قاضي شي.

٢- كه يوتورن د سفيرپه يا كارځاى كې پناه واخلي، نودهغه متبوع دولت مقاماتوته سپارلو لپاره يې بايد د استرداد ټول تشريفات ترسره شي.

٣- هغه ماشومان چې د كوربه دولت تابعيت لرونكيو مورااوپلارڅخه(لكه د كوربه هيواد تابعيت لرونكى مستخدمين) د سفير په كور يا كارځاى كې وزيږي؛ نو د ناچارى له مخې بايد د سفير د دولت تابعيت خپل كړي.

۴- له كور اوكارځاى څخه بيرون د ډيپلومات شخصي خونديتوب نور له قلمرو څخه بيرونيت نظريې سره تطبيق نه پيداكوي.

پورتنې پايلې نه يوازې دا چې يوكلي بنسټ يا منل شويو اصولو ارونكې نه دي؛ بلكې بين المللي رويه عرف سره هم په ټكر كې دي. كه څه هم له دې څخه صرف نظرف نظر وشي،چې د سفير د قضاوت صلاحيت هيڅ كله هم عام مقبوليت نه دي موندلاي اونه هم عمومي معموله رويه ګرځيدلې ده٢.د سفير د احكامو مسله هم داسى بيځوابه پاتې ده. په سفارت كې د پناه اخيستونكې په اړه هم بايد وويل شى، چې هيڅكله د دولتونو ترمنځ د سنتي بين المللي حقوقو په عرف كي مطرح نه ول اوهم ماشومان، چې د سفارت په داخل كې زيږدلي وي.ټلورم مورد ياني د سفيرشخصي خونديتوب، له قلمرو څخه د بيرونيت اصل سره په مغايرت كې دي؛ ځكه كه د سفارت محل د بهرني هيواد برخه فرض

-اوسمهال ددغو دووقاعدو بنسټ پرنورو اصولو اىښودل شوى دى،چې په دې كتاب كې پرې بحث نه كيږى. ١
-دكاپيتولاسيون يو استنثايى تاسيس و،چې اوس شتون نه لرې او دبين المللى حفوقوپرقواعدو متكې نه ول. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو؛ خوبیا هم په هیڅ وجې نشوکولای چې دغه فرض ترهغو کوڅو اوځایونو پوري پراخه کړو، چې سفیرپکې تگ راتگ کوي. د دغو واقعیتونو اوبیځوابه پوښتنو له امله د نولسمې پیړۍ د وروستیو یوشمیرلیکوالونو، له قلمروڅخه د بیرونیت نظریې صحت رد کړی دی اوځینو خوبیخې پرې کرښه راکښلې او په کلي ډول یی رد کړې ده، خوځینې نور بیا دهغوی برعکس پرهمدې نظریه پاتې شوي دي. پدې اړه د دغو دوو ډلو لیکوالو د گروهو غبرگون کولای شو د بیلا بیلومحکمو په رایو کې وگورو ۱ واتل چې د اتلسمې پیړۍ سویسی حقوقپوه د ډیپلومات دی، دی د هغو مشهورولیکوالو له ډلې څخه دی، چې په غوح ډول د دغې نظریې له ردولو څخه پرته یې د نورو په څیرد دې نظریې صحت یې رد کړې دی او داسی تفسیر یې کړی دی،چې وروسته ترمصلحت نظریه رامنځته شوې ده.

یوشمیر نورو لیکوالو لکه سیل هرست۲ پریوې بلې طریقې له دغې نظریې څخه انکارکړی دی او د هغوپراند د کوربه دولت د قوانینود درناوي په اړه د سفیرانو مکلفیت(چې نه رد ېدونکی اصل دی)له دې څخه نه دی زیږیدلای دی چې پرهغو لازمې ده، د کوربه دولت د قوانینو اطاعت وکړې،بلکې له دې څخه زیږېدلای دی چې سفیران له هرې هغې کړنې څخه ځان وژغوري چې د کوربه دولت له گټو سره په ټکر کې وې. پدې استدلال کې په ضمني ډول د کوربه دولت د قوانینو په اړه دسفیرالزمیت هم نه راځې.

ج- د خدمت د مصلحت نظریه

واتل لیکي دي۳ که چیري په سفارت کې د خپلې دندې پرمهال د کوربه دولت له خاورې څخه بیرون فرضیږي؛ نوپه دې مانا ده، چې د ټولو حقوقو اوخپلواکې لرونکی دی، چې د هغه د کار د پرمخبیولو لپاره موثر دي. پرهمدې بنسټ د سفیر د خپلواکۍ اود کوربه دولت د قوانینو له تعقیب څخه حلاصي،د

-●ددې اصل دقبول په اړه۱۹۲۶ز کال کې فوگل قضیې په اړه دجینوا محکمې رایه،چې دیوی سویسی نجلۍ لخوا دخپل ناوړه ماشوم دپلارتوب دنسب ادعا پریو یوگوسلاوی ډیپلومات کوله.محکمې ددغې دعوه په دې دلیل ونه منله،چې یو گوسلاوې ډیپلومات له دعوه کوونکې نجلۍ سره نزدیکت پرمهال،په سویس هیواد حاضر نشی گڼل کېداې،چې دسویس دهیواد دقوانینوتابع دی اوسی. ددې اصل درد په اړه:په ۱۸۸۰ز کال کې دلایپزیک محکمې رایه،چې وايې(له قلمرو څخه بیرون،اصل تفسیر ترهغه حده موثر دی،چې یوازې سفیراو ملگری یی په کې شاملیږی)په همدې ډول دپاریس محکمې په ۱۹۲۲ز کال کې دهغه ماشوم دتابعیت په اړه: چې دیو بهرنې هیواد په سفارت کې زیږیدلای و.حکم وکړ چې سفارت خوندیتوب لری؛ خو دفرانسې دخاورې برخه ده

(کایر،معاصر ډیپلوماتیکې حقوق،۱۸۸مخ.) ۱

-ډیپلوماتیکی خوندیتوبونه،۱۹۲۶. cecil hurst۲

-داتلسمې پیړۍ سویسی لیکوال وډیپلومات،په (بین المللی حقوق)کتاب کې،له کایر څخه رانقل ،۱۹۰مخ. e.vattel۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د کار د پرمخبیولو د اړیتا اومصلحت په خاطر دي. دغه نظریه،چې وروسته بیا ټولو لیکوالو تائید کړي ده، د۱۹٦۱ز کال د ویانا ژمنلیک په سریزه کې په صریحه توگه په دې ډول راغلې دی.(په ډاده توگه ویلای شو،چې خوندیتوبونه اومزیاوې د امتیازپه توگه اشحاصوته نه ورکول کیږي؛بلکې په موثره توگه دډیپلوماتیکي ماموراېتونو دندوترسره کولوپه خاطر د دولتونو استازو ته ورکولو...) له دې نظریی څخه کولای شو ووایوچې د ډیپلوماتیکي اړیکې دواړو دولتونو له دې سره علاقه لري،چې په خپلو کې دوستانه اړیکې وساتې. د هغوی د سفیرانو څخه بیرون خوندیتوب د دواړو دولتونو په گټه دي.

د مصلحت نظریه په واقعیت سره تطبیق ده اوله کور اوکارځای څخه بیرون د ډیپلومات شخصي خوندیتوب، چې له قلمرو څخه بیرونیت اصل سره معایرت پیداکوي، توجیه کوي اوپریو سم منطق دغه خوندیتوب د سفیر کورنۍ ته شاملیږي. د ځینو لیکوالو لپاره د دې نظریې د رد اویاهم کمه ترکمه د روغتیا په اړه یې یوبل ټکی هم مخي ته شوي؛ څکه که یو ډیپلومات شخص لپاره خوندیتوب مصلحت او اړتیا یومصداق لري؛ نود ډیپلومات لپاره د مالیاتي معافیت موضوع اونوره مزایاوې د اصولو له مخي له هغې سره کومه اړیکه نه لري. د دې لپاره چې د بیلگې په توگه د مالیاتو یا عوارضو ورکول یاترې معافیت اوگمرکي تفتیش نه کول واقعا د ډیپلومات له ښې دندې ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لرې. د دې خواب د خوندیتوب اومزایا په طبیعت کې تفاوت دي؛ خکه د خوندیتوب پرخلاف د اصولو له مخي مزایا حقوقی اړخ نه لري؛ بیلکې د نزاکت له مخي شتون لری، چې په تدریجي اومتقابله توگه معمول شوي دی. د مزایاووشتون د ډیپلوماتیکي دندوله ښه ترسره کولو سره کومه اړیکه نه لری اویوازی د ډیپلومات مقام ته د درناوې په خاطر دي اوپه همدې خاطر تری تخلف یوه حقوقي قضیه نه رامنخته کیږي.

د) د متقابل چلن نظریه

ځیني لیکوال دا اړخ د یوې نظریې په توگه نه مني اونه یی هم یادونه کوي؛ هو ځینې نور یی لکه کایر،د اړتیا او مصلحت له نظریې ملگرې کوي. داسی تصوریږي، چې دغه اصل هم کولای شو د یوي نظریې په توگه وړاندې کړو، چې زیاتره یې عملي جنبه لری او یوازې په خوندیتوبونو اومزایاوو پورې تړلې نه پاتي کیږي. لکه څرنگه چې سبیرپه کتاب کې، د بین المللي حقوقو قواعدو اجرایوي ضمانت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړوند څېرکې بحث کوې۱، د مخه ترد دې چې بین المللي سازمانونه رامنځته شي، په بین لمللي اړیکو کې د قبول شویو قواعدو د اجراء د ضمانت په توګه یوازې تلافي (غچ یابدل)موجود وه۲.غچ،چې په لومړنیو اړیکو کې د دووطایفو ترمنځ معمول و،د یوتنبیهي عمل په توګه پرمختلف لوري د مجازاتو په موجود واو د یو پخوانې قاعدې او قرارپربنسټ به یی رعایت هم لازمې ګڼل کیده. د هم شونې ده، دغه مجازاتي عمل له تخلف سره ورته نه دي. د بیلګې په توګه که یو دولت یوه معمولي قاعده رعایت نه کړي؛ نو بل دولت به یی په مسلحانه توګه غچ اخلي؛خو دغه ډول مبالغه په استثنایی توګه کله کله کیږي.هغه څه چې د بدلي یاغچ اخیستلو په توګه دود دي، دا دي د تخلف په صورت کې زیانمن شوی دولت هم هماغه تخلف کوي، کوم چې مختلف دولت کړي دي. لکه که یو دولت سفیر ته سپکاوی وشی؛ نو دا دولت هم د هماغه دول سپکاوی کوي،چې سفیرته یی شوي، چې همدې عمل ته متقابل عمل ویل کیږي۳

دغچ او متقابل عمل د پرتلې په اړه کولای شو ووایو،چې غچ یوازیني او ترټولو موثرترین ضمانت و،چې سنتي او بین المللی حقوقو کې به یی له ژمني یا یوې منل شوې قاعدې څخه د تخلف په صورت کې شتون درلود؛ خو متقابل عمل دهرې روېی د اجراء تامین لپاره یوضمني تفاهم او قرار دی، چې ترمعمول حده پورې د دوو اړخونو ترمنځ شوی وي، اګر که دغه قاعده او رویه لا رسمي شوي نه وې. په بله مانا متقابل عمل باید تل د مخه ترسره شوی وي عمل سره مناسب او یو ډول اوسي. له دې امله کتلای شو، چې نه یوازې په ډیپلوماتیکو اړیکو کې غچ اخیستنې او له متقابل عمل سره د مخیدنې وېره، د دې ضامن کېدله چې د دولتونو ترمنځ ژمنیه عرفي اوعرف اوعادتی قواعد رعایت شي؛بیلکې په ځانګړې ډول د سنتې ډیپلوماتیکو اړیکو په ټولو مرحلو او اړخونو کې همدغه متقابل عمل د قواعدو د اجراء ضامن ګڼل کیده، پرته له دې چې په دوه اړخیزو ژمنلیکونو کې به یی یادونه شوي وه.

په نویو ډیپلوماتیکي حقوقوکې پرعمل بیابیا بحث شوي دي،هغه مهال چې د ملګرو ملتونو سازمان، د بین المللي حقوقو کمیسیون د ویانا ژمنلیک د موادو په راټولو اوبررسی بوخت واو په دې اړه یې د دولتونونظرونه او وړاندیزونه وغوښتل؛ نو له دیارلسو څخه زیاتو دولتونو وړاندیز وکړ، چې ډیپلوماتیکې

سیبر،عمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۱

-په فرانسوی ژبه اوrepresaille۲

-sibertعمومی بین المللی حقوق،۱۹۵۱،لومړی ټوک. ۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوبونه اومزاياوي دې د متقابلې معاملې پرشرط وړکړل شي. د ډېرو هيوادونو داخلې قوانينو، ډيپلوماتيکې مزاياووپه برخه کې د متقابلې معاملې شرط تصريح کړي دي؛ خو ويانا ډيپلوماتيکې ژمنليک په قصدې عمل په توګه دغه اصل ته پاملرنه نه دې کړې. ددې نظريې د مخالفينو په اند، د متقابل عمل شرط د تصريح کولوپايله شوني ده داشي چې متقابل رفتار د غچ اخستنې پرمهال له عادې حد څخه تجاوز وکړي اوپه خپله يو شديد متقابل عمل وګرځي او په دې ترتيب دواړو عملونو د ورته والي اصلي شرط له منځه لاړشي. له دې پرته که ومنل شي، چې د قواعدو رعايت دې پرمتقابل رفتار مشروط شي؛ نو په دې صورت نه يوازې دا چې اړيکې دواړواړخونو يود بل د متقابل رفتار په انتظار،په ابهام د يو بل پر وړاندې بی تفاوته پاتې شي؛ بيلکې په توګه يوهيواد کې له سفيرانو سره د ډول متقابلو رفتارونو په سبب بيلابيلو متقابلو روفتارونه د نورو ستونزو د رامنځته کېدا لامل شي. بايد ووايو،چې په ويانا ژمنليک کې د دغه قيد نه تصريح کول د متقابل رفتار له اصل څخه څه شي نه شي را کموي او اوسمهال په عملي توګه ټولو دولتونو ته معلومه ده، که له قبول شويو قواعدوڅخه تخلف وکړي؛ نو بايد د ورته يوې رويې تحمل هم پيدا کړي.

شونې ده دولتونه د ژمنليک د مقرارتو د رعايت په اړه د متلف هيواد له عمل څخه يوبيل ډول مکلفيت ولري، د دې لپاره چې دوري تسلسل پيدانه کړي.د هغه دولت لپاره چې د متخلف هيواد له تخلف څخه متاثرشوي دی، د جبران لپاره تل دوه لارې شتون لري؛ يوه يې هم د ډيپلوماتيکو اړيکو په پرې کول لاس پورې کول او دويمه يې هم متقابل عمل کول دي. که څه هم د ويانا د١٩٦١ز کال ژمنليک دپورتنيو دلايلو پربنسټ د متقابل رفتار شرط نه دي منلاي دي او د دې ژمنليک دمقرارتو درعايت په اړه يې د دولتونومکلفيت له هغو عملونو څخه جدا کړي دي،چې يو شو هيوادونه يې په استثنايی توګه ترسره کوي؛خو بيايی د متقابل رفتاراصل په دې دليل چې په عمل کې ترې ځان نشي ژوغورلي په اووه ويشتمه ماده کې تريوځاي پوري منلي دي.د دغې مادې له مخې له مخې دولتونو بايد د دې ژمنليک د مقرارتو د اجراء پرمهال د ډيپلوماتيکې ماموريتونو ترمنځ تبعيض ونکړي؛ هو که يو دولت د دغو مقرارت د يو بل دولت د ډيپلوماتيک ماموريت په اړه په محدود ډول اجراء کړي؛ په دې نوم چې هغه دولت هم دغسی کړي دي، د مقرارتو دغه محدود اجراء کول(چې په حقيقت کې متقابل عمل دی)تبعيض نه ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

په اسلام او نړیوالو حقوقوکې ډیپلوماتیکي مصؤنیتونونه (تحلیل اوتجزیه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی مبحث -په اسلام اونړیوالو حقوقوکي کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو

په اسلام اونړیوالو کې د ډیپلوماتیکې مصؤنیتونو ډولونه په اسلام اونړیوالو حقوقوکي په لاندې ډول تربحث لاندي نیسو.

لومړي مطلب- د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیتونه

پخوا به سفارتونو کړنې لنډ مهاله وي اودایمي سفارتونه موجود نه ول، دا ځکه چې د ملتونو ترمنځ په ډیرې وختونه جګړې روانې وې اوخپل منځي اړیکې به یې کمزورې وي١.په اولسمه پیړۍ کې دایمي سیاسی نماینده ګیو له رامنځته کیدو څخه وړاندې په سیاسی استازو د خپل هیواد څخه بهرپه نورو هیوادونو کې د لنډ مهاله اوسیدو اوپاتې کیدو حق درلود. سیاسي استازو ته څرګندې یاضمني ورکړل شوي پناه پرنظرنې د بیا کتنې له مخې اسلام د دایمي نمایندګیو په منلو کې کوم خنډ شتون نه لري، حتي تردې که چیري د نظریې وړ دنده هم ختمه شي وي، نو د کومې ځانګړې پناه اخیستلو اړتیا نشته.حنبلي فقهاوو پناه اخیستونکي او سیاسي استازي ته کوم ځانګړې وخت ټاکلوڅخه پرته مطلق ډول رواګڼلي٢.د دې خبرو د اثبات دلیل دا هم دی چې له غیر مسلمانانو سره د مسلمانانو د اړیکو بنسټ پراسنادو ولاړ دی،نه پرجګړې اوهمدارنګه د بالمثله کړنې اصل هم د خپل منځي ډیپلوماتیکو اړیکو بنسټ جوړوي.نړیوالو حقوقوډیپلوماتیکې استازو اوکونسلانوته یو لړځانګړي امتیازات قبول کړیدي، ترڅوهغوی خپلې چارې په ښه صورت ترسره کړې اود مقابل احترام پربنسټ پراصولو عمل وشي، د سفیرانو سفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول دي.

لومړي جز- په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورینو مصؤنیت

اسلام سیاسي استازو او سفیرانو ته بیلابیلو اړخونو نه خوندیتوب، خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللو مسولیت په غاړه اخیستي، که څه هم مسلمانانو سره یې ناوړه چلن هم کولو اود دې لپاره

-المنجد،ډاکټرصلاح.رسل الموک ومقدمه،٩٣مخ. ١

-المحررفی فقه النبلی،٢ټوک،١٨٠مخ. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ترڅو دا وګړي خپلې دندې ښه شکل اجرا کړي اود نړۍ د سوکالۍ اوارامۍ له لامل وګرځي. په اسلام دین د سفیرانو اوسفارتي خوندیتوبونه په لاندي ډول بیان شوی دي.

۱-له تیری څخه مصونیت

په بین المللي اصطلاحاتو کي د دې خوندیتوب مانا دا ده؛ چې د یوشخص یا یوځاي حرمت اوحقوق د نقص یاماتیدو وړ نه اوسی، د ځای حرمت مانا دا ده چې؛ له اجازې پرته څوک داخل نشي او د شخص حرمت دا چې د هغه آزادۍ اوحقوق مات (نقص) نشي؛ خودغه حرمت نه یوازي د ډیپلومات په ځان او سفارت پورې تړلي ندي؛ بلکې په هرډایموکراتیک رژیم(نظام)کې د اساسي قوانینوله مخي هرکس اوکور له دې حرمت څخه برخمن دي. هغه تفاوت چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د سفارتونوځایونواوډیپلوماټانو له حرمت څخه بیلوي، دا دي چې دعمومي کورونواواشخاصوحرمت د قانون په ځانګړو مواردو کي ماتیدني اوسلبیدلای شي، پداسي حال کي سفارتخانې اوسفیرانوکورونه د حرمت اوسلبیدو وړنه دې او هیڅ قانون نشي کولای چې پرخلاف عمل وکړي۱ .

شخصي مصونیت(خوندیتوب):

د دې خوندیتوب له مخي د سفیرځان، مال، دفتري سامان آلات اوسفارتخانې خوندي ده اوپردغوڅیزنوهرډول تیری اوتجاوز ممنوع ګڼل شوي. د دې مبارک آیت شریف دولت مکلف دي چې د سیاسي نمایندګیواو ستازوخوندیتوب ته پاملرنه وکړی.((وان من المشرکین استجارک فاجره حتی یسمع کلم الله ثم ابلغه مامنه۲)).ژباړه:. که چیري له مشرکانوڅخه یوکس له تانه پناه وغواړي، نوپناه ورکړه هغه ته، ترڅو دوی واوری کلام د الله جل جلاله او بیایي د هغه د امن ترځایه ورسوه اودا له دې وجهې داسي قوم دی. چې، نه پوهیږي. ظاهرا دغه آیت مبارکه هغو کسانو پوري مربوطیږي؛ چې قصدي اراده یې د قرآن زده کړه وي. اسلامي خاورې ته راتلای شي، د هغه ځان، مال او پناه غوښتنه هم کولای شي؛ یو تعداد مفسرانو دغه آیت واضحت، مفهوم آیت شریف د سفیرنو اوبیګانګانو په مورد د هرمسلمان په مصلحت هم راځي بدون شک د سفیرانو او نمایندګانو استول اسلامي هیوادونو ترمنځ د سولې او روابطو جوړلو اوهمسیاګانوهیوادونو د غوښتنو پراساس دي.

-صدر،جواد.حقوق دیپلماتیک وکنسولی،ص۸۷. ۱

-توبه سورت. ۶آیت. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن کثیررحمه الله د پورتنۍ آیت شریف په تفسیرکي وایی:((که چیري یوکس له دارلحرب څخه د ډیپلوماتیکو دندې ترسره کولو،سوداګري، د سولې ،د جګړې بندولو،جزیی ورکولویا نورو ورته کارونوپه موخه دارالسلام ته راشي اود مسلمانونو د واکمن یا د هغه له مرستیال څخه پناه وغواړي، نوترڅوچې په دارالسلام کې پاتي وي اوخپل هیواد ته ګرځیدلي نه هغه ته پناه ورکول کیږي١.ابو رفع د قریشو په نمایندګي رسول الله علیه السلام ته راغي؛ اوهغه سره یی ولیدل اوحضرت رسول الله باندي یې ایمان راوړو،اوله رسول الله علیه السلام څخه غوښتنه وکړه؛ چې اجازه ورکړي هلته پاتي شي.رسول الله په ځواب کې ورته وفرمایل:((الی لاحس بالعهد ولا احسب البدد ولکن ارجع فانون فی نفسک الذی فی نفسک (لان فارجع))پر د دې اساس روایت چې اهل سنت نقل کړي دی. حضرت رسول الله په ابورفع باندې ټینګار وکړه، هیڅ وخت خپل عهد نه نقصوم. نږدی دی چې شخص خپل وطن ته بیرت لاړشي قریشوته، هغه څه چې غواړي زه یې ورکوم٢.

٢-قضایي مصونیت(خوندیتوب)

د قضایي خوندیتوب له مخي ډیپلوماتیکي استازي د قضایی اونظامي او دولتي اجراییوي کاروایو او اقداماتو څخه حوندی دي. په دي مانا چې ډیپلوماتیک مامورین د کوربه هیواد د اتباع یا نوروخارجي اتباعو په پرتله د قانون له اجرا څخه خارج دي.

مالي خوندیتوب

له مالي خوندیتوب څخه مطلب دا دي چې ډیپلوماتیکي استازي د بالمثل عمل له مخي د ټیکس اومالیاتو له ورکولو څخه مغاف وي. د دغو خوندیتوبونو په اړوند داسلام دریځ ته په لاندې اشاره کوو.

١-د شخصي خوندیتوب امتیازات

اسلام د پناه ورکولو د اصل له مخي تائید کړي دی. د پناه ورکولوڅخه مطلب دا دی چې د سفیراوسیاسي استازي ځان، مال، اهل وعیال، دهغه څخه لاندي کسان، د هغه الات اولیکونه په نه پلټل کیږي. که چیرته سفیرجاسوسي وکړي اویاهم خپل هیوادته ځینومهمو معلوماتو د ترلاسه کولوهخه وکړي؛ نوبیابه تري هم دغه خوندیتوب نه اخیستل کیږي اود ځکه چې د فقهاوو دا پریکړه ده

-دابن کثیرتفسیر.٢ټوک،٣٣مخ،دالبابی الحلبی چاپ. ١

-٠زخیلی،آثارالحرب فی المهاهلات فی الشریعت الاسلامیه والقانون الدوله العام،۴٠۵،ارمناری. ٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې،له پناه اخيستونکي څخه به هغه وخت بيرته اخيستل کيږي، چې کله د هغه يوازاينې موخه جاسوسي وي. د ځانګړو سياسي نمايندګيو په وسيله چې کله هم هيوادونه خپل سفارتي کارکوونکي ګماري، نو دواړو لوريو ته يو ډول د ګټو ترلاسه کولو زمېنه برابره وي.

۲- په اسلام کې ډيپلوماتيکې مصؤنيتونو کړنې

دا ډول معاملې په دې موخه قبلوي، چې له دې چاروڅخه ترلاسه شوې ګټه په عمومي ډول د هغوجزيې زيانونو څخه زياته وي، چې دا ډول کړنوڅخه اسلامي دولت ته رسيږي. همدا پريکړه د اصول فقهې پردې قاعدې هم ولاړه ده؛ چې وايي (يرتکب اخف الضررين لازالت اشدهما،والحکم يتبعالمصلحت الراجحت)يعنې د يوسترزيان د دفع کولو لپاره کوچني زيان زعمل کيږي اود يوي مسئلې حکم ترجيحي ښيګڼې تابع وي

۳-د قضايي خونديتوب په اړوند اسلامي فقه

اوسنيو نړيوالوحقوقوکې يوڅه توپيرلري اوهغه دا چې اسلامي فقهاء پناه اخيستونکي شخص اوسياسي استازي په اسلامي خاوره کې د قضايي اعمالو يا جزايمو په ارتکاب سره مواخذې وړګڼې اودا ځکه چې پناه اخيستونکي شخص د پناه غوښتنې اوپه دارالسلام کې اوسيدنې سره سره د اسلامي احکامو پابند ګرځي. د جزا ورکولوهدف يوازې د شته ناخوالې له منځه وړل دي اوپناه اخيستونکې که څه هم په موقتي ډول په اسلامي خاوره کې اوسيږي؛ نو بايد له فساد کولوڅخه په کلکه ځان وژغوري. يومجرم انسان هيڅکله هم د ډيپلوماتيکي چارو د ترسره کولو وړتيا نه لري اونه هم د خونديتوب ورکولو مستحق وي امام ابوحنيفه رحمت الله بيا د دې په اړونده څه نرمي څخه کاراخيستي اود حقوق الله اړونده جرايمولکه: زنا، غلااونورو کې پناه اخيستونکی د مواخذې اونيونې څخه مستثنی کړي دی۱.

الف - جزائي مصؤنيت(خونديتوب)

جزائي مصونيت د قضايی مصونيت نتايج(پايلې)شميرل کيږي.د نړيوالوتړنونوله اوعرف پراساس ډيپلوماتيکي استازي په هغه هيواد کي ماموريت لري د جزائي مصونيت څخه برخورددي. همدارنګه د۳۱مادې د کنوانيسون ويانا کې هم راغلي ډيپلوماتيک ماموريه منوونکي دولت کې د جزايي تعقيب له خونديتوب څخه برخمن دي اود مدني او اداری دعواوو له خونديتوب څخه هم برخمن دی. د جرم د

-اجريمت العقوبت،محمدابوزهره،۳۳۵مخ. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتکاب په صورت کې متبوع هیواد د جزایی تعقیب لاندي راځي. د اسلامي فقه له نظره د دې نطریې له جملې څخه ابوحنیفه (رح)سفیرانواوسیاسي استازو جزایي مصونیت نسبی منلی دی:یعنی که څوک په اسلامي هیواد کې په موقت ډول یا اسلامي احکام تابع ماموریت پرمخ بیائي.مستامن محسوب کیږی۱. د ابوحنیفه رحمت الله له نظره مستامن باندې لازمه ندي چې ټول اسلامي احکام اویوازې حق الناس لکه قذف یا مستلزم قصاص یا جزائي تعقیب لاندي نیول کیږي۲.په اوسني وخت کې د دولتونوترمنځ تعامل د ا دي چې یو ډیپلوماتیکي استازي د دعوی د څیړلولپاره د هغه د متبوع هیواد سره اړیکه نیول کیږي،همدارنګه هرهیواد د دې حق لري چې دا ډول استازي د نامطلوب عنصر په حیث اعلان کړي اوله اړوند هیواد څخه یې د بیرته ورغوښتنه وکړي، دوخیمو جرایمو د ارتکاب په صورت کې یې کوربه هیواد په زوره هم د خپلې خاورې څخه ایستلی شي اوکه چیري یوهیواد د خپلې سلامتیا لپاره لازمه وګڼې؛نومجرم شخص نیولی هم شي.

ب - مدني او اداري مصونیت(خوندیتوب)

ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په راونو چارو کي کله کله د خصوصي حقوقي اعمالو هم لاس پوری کوي. چې شونې ده مسولیت ورته متوجي شي. خو دلته د جزائي خوندیتوب یو لړ مخالفین هم لري. په دې اړوند اعمالو د ډیپلومات په ځان پوري مربوط اعمال بیلول اوتشخیصوي د هغوی په اند کومه ګټه نه لري؛ ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې یو ډیپلومات یې د خپلې رسمي دندې پر مهال ترسره کوي په حقیقت کې د خپل دولت لپاره ترسره کوي چې پردي مهال د اختلاف حقوقي لوري یو بهرنۍ دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډیپلومات چې خوندیتوب ته لاره اواره شي.د ویانا ژمنلیک ۳۱ماده یي په دې ډول بیانوي. ډیپلوماتیکي مامورپه منوونکي دولت کې د جزائي تعقیب له خوندیتوب څخه برخمن دی اود مدني او اداري دعواوو له خوندیتوب څخه هم برخمن دی،هغه غیرمنقول مالونه چې سفارت خانې پوري اړوند وي شامليږي.

دوهم جز-د ډیپلوماتیکي مامورانو مصونیت په نړیوالوحقوقوکي

د خوندیتوب قاعده، هم د ډیپلوماتیکي ماموریت ځای، خپله د ډیپلومات ځان، کوراوکورنۍ یي رانغاړي. یوشمیرلیکوال لومړی خوندیتوب(د ډیپلوماتیکي ماموریت د ځای خوندیتوب)د دویمي هغه(د

-باعمر،الدبلوماسیه بین السلامی والقانون الدولی،ص۱۸۹. ۱

-عودت التشریح الجنائی الاسامی مقارنابالقانون الوضمی عهد،ص ۲۸۰. ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلومات د ځان خونديتوب)تابع ګڼي، په دې ماناچې د خونديتوب د شتون فلسفه دا ده، چې د ډيپلومات ځانې امنيت تامين اوسي اوپه ښه توګه د دندې د ترسر کولو خپلواکي هم ولري. په حقيقت کې دغه خونديتوب شخص ته نه ورکول کيږي؛ خودا چې له تيري څخه د ډيپلومات کور،کورنۍ اوکارځای خوندي ونه ګڼل شي؛ نو يوازې د ډيپلومات په خونديتوب هغه خپلواک نشي ګڼل کيدای اونه هم ورسپارل شوې دنده په ښه توګه ترسره کولای شي. خونديتوبونه عمومي توګه په لاندې ډولونه لري، يوته يې د تعرض يا تيري په مقابل خونديتوب اوبل ته يې قضايي خونديتوب ويل کيږي.

١-له تيري څخه خونديتوب

په بين المللي اصطلاح کې د دې خونديتوب مانا دا ده، چې شخص يا يوځای حرمت اوحقوق د نقض يا ماتيدو وړنه اوسي.د ځای حرمت مانا دا ده چې له اجازې پرته ورته څوک نشي ننوتلای اود شخص د حرمت مانا دا ده، چې د هغه آزادي اوحقوق مات(نقض)نشي١؛خودغه حرمتونه يوازې د ډيپلومات په ځان او د سفارت په ځای پوري تړلي نه دي؛ بلکې په هر ډيموکراتيک رژيم(نظام)کې د اساسي قوانينو له مخې هرکس اوکورنۍ له دې حرمت څخه برخمن دي. له تيري څخه د سفارت خانې خونديتوب هيڅکله له رد سره نه دي مخ شوي اوښايي چې دغه خونديتوب به په پخوا وختونوکې له اوسمهاله څخه نورهم ډيرکلک په پام کې نيول کيدل. اوسنۍ اوپخواني ټول ليکوال د سفارت خانې د خونديتوب پر اړتيا اومطلقيت باندې سره يوه خوله دي. همدالامل دی چې ټولو ډيپلوماتيکي ژمنليکونو کې ځای شوي دی او د١٩٦١ز کال د ويانا ژمنليک هم ورڅخه په مطلق اوله کوم شرط پرته يادونه کړې ده٢.

الف-د ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي خونديتوب

ډيپلوماتيکي مامورپه شخصي توګه له تيري(نيوني)څخه خوندي دی.د ويانا ژمنليک له ٢٩مادې سر سم منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډيپلوماتيکي مامور درناوی وکړي اوټول هغه لازم تدابير ونيسي، چې هغه،د هغه قيد پرازادي اوحيثيت د تيري مخه پري ونيول کيږي.سره له دې چې ياده شوې ماده له کوم قيد اوشرط پرته يوه کلی مفهوم افاده کوي، خودغه خونديتوب نامحدود کيدای نشي؛ د منوونکي دولت د امنيت مسله هم ترمنځ شته او امنيت ساتنه د هردولت له اساسي دندو څخه ده، په دې مانا چې د يوشخص له خونديتوب څخه مهم دی، په همدې لامل بايد د ډيپلوماتيکي مامور د

---

١ -بيګدلی،ضيايی.حقوق بين الملل عمومی.ص٣٧۴.

٢ دويانا ژمنليک،٢٢ماده،١٩۶١ز کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خونديتوب لپاره هم يو حد موجود وي. د خونديتوب دغه حد ته د ويانا كنوانسيون حقوقي كميسيون په خپلومطالعاتو اوڅيړنو كې پام كړي دى؛ خو په ژمنليک كي نه دى راغلاى. د كميسيون د مذاكراتو له بررسي څخه صرف دومره ښكاري،چې كيداى شي په ځينو مواردو كې دغه خونديتوب محدود شي، لكه د هيواد له امنيت څخه دفاع په حالت كې(د جاسوسي په مقابل كې)اويا هم هغه مهال چې يو ډيپلوماتيک مامور د جنايت مرتكب شي.ښايې نه شونې وي،چې دغه خونديتوب ټول محدودونكې مواردو په گوته كړي شي؛ خوپه عمومي توگه بايده دوه صفتونه ولري، په دي خاطرچې د خونديتوب له اصل څخه په خپله خوښه يواړخيزه تفسيرنه وي شوي. دغه دوه صفتونه عبارت دى له دي څخه چې دهيواد دامنيت له مخي د يوشخص يوعمل ياكړنه څومره مهمه ده۱.

دويم داچې فعل فوريت هم ولري اوكنه؟ دغسي يومورد چي ياد شوي دواړه صفتونه په كې ځاى وي، مشهود جرم دي. په دغسي يوحالت كې د منوونكي دولت امنيتي مسوولين بايد د جرمي پيښي سيل كوونكي نه اوسي. په دى نوم چې ډيپلوماتيک مامور شخصي خونديتوب لري؛ بلكې ورته په كار دي چې د جرم مخه ونيسي. شونې ده تريوه حده پوري ډيپلومات ودروي، كه څه هم دهويت پيژندنې يا له جرم څخه دمخنيوي په خاطروي، دا دهغوى د دندې غوښتنه ده. معموله خبره دا ده، دهرډول ستونزو دمخنيوي په خاطر،كله چې پوليسود يوډيپلومات هويت تشخيص كړ، چې ناقانون كړنه يې ترسره كړې ده، هغه خوشي كوي اوله موضوع څخه د بهرنيوچارو وزارت ته خبروركوي. همدغه خبرشونى ده په هماغه مشخصه موضوع كې د وزارت لخواسفارت ته واستول شي اويا د جرم اهميت ته په كتني سره د ډيپلومات د ايستلولامل شي. په دې مادې كې د دوه ويشمتې مادې د دويم بند په څير د ډيبلوماتيكي ماموريتځي اوپه كې د اموالو د خونديتوب په اړه د منوونكي دولت مكلفيت هم تعين شوي دى؛ خو د دغو دواړومادو ترمنځ يوكلي توپيرهم شته دى. په دې مانا چې سفارتځي اوپه كې مالونه ثابت دي، دا د هروخت لپاره شونې ده چې امنيتي مسوولين يې د نوروله تيروڅخه وساتي. خوډيپلوماتيكي مامور يوڅوځنده موجود دى اوله يوه ځايه بل ته ځي او راځي، له يوښارنه بل ته هم سفركوي. په همدې خاطرد منوونكي دولت امنيتي مسوولينو ته اسانه نه ده،چې د هغوى پرشخصيتونو اويا هم پرازاديو يې د تيري درجي تشخيص كړى.

۱ - جواد،صدر ډيپلوماتيكى او كونسلى حقوق مخ۱۲۷-

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خونديتوب تر ډېره خپله په ډيپلومات پوري اړه لري. دا ناشوني ده چې بايد هڅه وکړوچې خپل ځان د وګړوپه منځ کې بي حرمتي اوتيري ته پاتي نه کړي. د منوونکي دولت مسووليت د دولت په امکاناتواود پيښي اوځاى په غوښتنونو پوري اړه لري. دا ناشونې ده چې له منوونکي دولت څخه دې دا تمه وشي، چې په هرډيپلومات پسي دې يو امنيتي مسوول موظف کړي، چې امنيت يې وستاتي. دا کار يوازي له دې امله ناشونې نه دى چې هرهيواد کې د ډيپلوماتانو شمير ډېر دى؛ بلکې له دې امله هم ناشونې دى چې ډيپلوماتان هم له دې سره موافقه نشي کولاي؛ځکه دا کار د هغوي له ازادۍ سره په ټکرکې راځي. په زياتوو مواردو کې د منوونکي دولت له مکلفيتونوڅخه ځيني يې خپله د ډيپلومات غاړې ته وليږي. په دې معنا چې نا ډاډمنو ځايونو ته سفير کولواو يا هم له شکمنو اشخاصو سره له ليدني کتنې څخه ځان وژغوري. د دې موضوع اهميت ډېر هغه مهال ښکاره کيږي، کله چې د موقعيت اومقتضيانو په مناسيت د ډيپلوماتيکي مامور رفتار د ملي يا مذهبي احساساتو پارونکي شي اويا هم د ځينو جرياناتو د رامنځته کيدو پرمهال لکه انقلابونو او لاريونونو کې خپله د پيښو منځ ته ورشي.پرته له دې چې په هغه پوري اړه ولري، په دغسي شرايطو کې نشوکولاى منوونکي دولت مسوول وګڼو.دغه ډول موارد ګڼ شمير سوابق هم لري،په ځانګړي ډول په هغو هيوادونو کې چې وګړي يې ژورمذهبي احساسات اوعقايد لري اوياهم په هغوهيوادونو کې چې وګړي يې تعصبات کې راګير وي،دغسې پيښو شونتيا تل ليدل کيږي.

ب- د ډيپلوماتيکي مامورينو د کورنيو مصونيت(خونديتوب)

د پخوانيو سنتونو اونويو حقوقو له مخي د ډيپلوماتيکي مامورينو په خونديتوب کې د هغوی کورنۍ هم شاملې دي. په پخواني عرف کې له کورنۍ څخه منظور ښځه، بچيان اوهغه څوک ول، چې په يوه کورکې به يې ژوند کاوه؛ خو وروسته د ډيپلومات د کورنۍ مفهوم پراختيا ومونده، ترديې ځينو دولتونو په يوکور کې د ژوند کولو شرط هم لازم نه ګاڼه؛ ځکه په عمل کې ډېر داسې پيښيدل چې د يو ډيپلومات زوی دی دمنوونکي دولت په يوبل ښار کې زده کړو لپاره استوګن وي يا کله کله داسې هم کيږي، چې د ډيپلومات خپله ښځه دې له هغه سره په يو کور کې ونه اوسي[1].

---

[1] -دپورتنۍ ماخذ.مخ۱۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د بیلګې په توګه د مسافری کې).د ویانا ژمنلیک۳۷مې مادې د دغه ډول نظریاتو د ټکر د مخنیوي په موخه اود دې لپاره چې د هروخت شرایطو په پام کې نیول شوي وي،کورنی یې نه خپلوی په درجې پوري تړلي اونه یې هم په یوکور کې ژوند کولو پوري؛ بلکې یوازي یې په عبارت بسنه کړی ده، چې کولای شو پر(ګډ ژوند کې غړیتوب) یې تعبیرکړو. له دې تعبیر سره کورنی مفهوم پراخیږي اوله هرډول قید اوشرط څخه وځي؛ خوحقوقي کمیسیون ددې لپاره چې په دې هکله یوه کړنلاره په لاس کې ولري، د ډیپلومات لپاره یې د کورنی غړیو لکه ښځې اوبچیانو شتون کافي وګاڼو؛ خو نورو خپلوانو لپاره یې په یو کورکې د اوسیدو شرط ایښي دی، لکه خور یا هم نور خپلوان.دا خپلوان به د لیدنې اومېلمستیا لپاره نه وي راغلي؛ بلکې ددې لپاره به د ډیپلومات په کور کې اوسیږي، چې د هغه ترکفایت لاندي دي اویا هم په ژوندکې ورسره مرسته کوي، چې له هغه سره ژوند کوي.

ج-د ډیپلوماتیکي اسنادواو لیکنو مصونیت(خوندیتوب)

د استوونکي دولت د رسمي اوغیر رسمي اسنادو اولیکونو خوندیتوب څخه ماموریت ته راځي یاهم له ماموریت څخه بیرون ته ځي، له ډیرو پخوا راهیسي شتون لري. همدغه ترټولو اړین خوندیتوب دی چې دولتونه یې د خپلو پټو اسنادو د ساتنې لپاره اوپه مجموع کې د هغو اقداماتو په اړه چې په خپلو اړیکو کې یې له نورو دولتونو سره ترسره کوی، لازمي ګڼي. له دغه خوندیتوب څخه پرته، په بهرنیو هیوادونو کې له خپلو مامورینو سره د دولتونو اړیکو مختیږي، چې شونې ده دغه اختلال په بین المللي اړیکو کې د ډیرو زیان بخښوونکی پایلو لامل شي. پرهمدې بنسټ ډیپلوماتیکي مامورین له خپل دولت سره د لیکنو یا تلګرافي اړیکو پرمهاله له ځانګړیو رمزونو څخه ګټه واخلي او په کارده چې د هغوی ټولې لیکنې اړیکي هر ډول پلټنې څخه خوندي اوسي. په پخوا وختونوکي، د دې لپاره چې دغه خوندیتوب تامین وي، لیکونه اسنادونه به یې د یوځانګړي لیک وړونکي په واسطه لیږدول،چې دغه لیک وړونکي به هم د یوډیپلومات په څیر ترهغې د سفارت پستونه(لیکونه اواسناد)به ورسره ول، له هرډول ځارنې اونیونې څخه به خوندي و.دغه پخوانې دود له منځه نه دی تلای او اوس هم ځیني دولتونه له خپلو سفارتونو سره د اړیکو پرمهال له ځانګړو لیک وړونکیوڅخه ګټه اخلي، چې دغه ډول لیک وړونکي د(ډیپلوماتیکي وړونکي په نوم یادیږي).چې د۱۹۶۱ز کال دویانا ژمنلیک ۲۷مې مادې د احکامو له مخې منوونکی دولت مکلف دی، چې د ډیپلوماتیکي ماموریت نه مانع کیدونکي یو ازاد ارتباط تامین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ارتباط معمولا د سفارت اواستوونكي دولت د بهرنيو چارو وزارت ترمنځ اوسي، خو شونې ده چې هرسفارت دې په نورو دولتونو کې د خپل دولت له سفارتونو سره هم اړيکي وساتي. نن ورځ د ډيپلوماتيکي اړيکو په پراختيا سره، په ځانګړې توګه چې د مخصوصي يا ځانګړې ډيپلوماسی په شتون کې دغه سکالو د ډيرو زيات اهميت لرونکي ده.دا نشو منلای چې د يو دولت د بهرنيوچارو وزيردې له خپل هيواد څخه بيرون اوسي، خو په نورو بيلابيلو دولتونو کې دې يې خپل دولت له سفارتونو سره مراسلات(ليکونه)له خونديتوب څخه برخمن نه وي.په حقيقت کي داسي هيڅ دليل شتون نه لري، چې له خپل دولت سره د سفارتونو د ليکونوتبادله، د يوهيواد دسفارتونو ترمنځ له هماغې ورته کړنې سره، د خونديتوب د وجودي فلسفې له حيثه توپير ولري. سفارت کولای شي، داړيکو له هرې وسلې څخه کار واخلې. نن ورځ ځينې دولتونه له ډيپلوماتيکي ليک وړونکي اوختا له ځانګړو الوتکو څخه ګټه اخلي. د دې لپاره چې سفارت ډيپلوماتيکي پست(ليکونه اواسناد)په پوره ډاډ اوله هرډول پلټنې څخه پرته خپل ځای ته ورسيږي، نو د ناچاري له مخي دغه پست انتقالوونکی هم له هرډول څارنې اونيونې څخه خوندي وی.

همدا لامل دی چې له پخوانې دود سره سم اوهم د۱۹٦۱ز کال د ويانا ژمنليک له محي ډيپلوماتيکي ليک وړونکی، په ټولوهغو هيوادونو کې چې دی ترې تيريږي اوله استوونکي دولت سره ښيي اړيکي ولري، له دې خونديتوب څخه برخمن دی. داچې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب له دې امله دی، چې ليکونه خپل ځای ته ورسوي، نوکولای شو چې له دې څخه دغه مخالف مفهوم هم واخلو، چې کله دغه ډول ليک وړونکي ليکونه ترځايه ورسوي، نوخونديتوب يی هم له منځه ځي؛ خو دغه استنباط سم نه دی؛ ځکه شونې ده چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي ته له ليکونو پرته يولړ شفاهي پيغامونه هم ورسپارل شوي وي يا دا چې په هرحالت کې دهغه خونديتوب شونې دی، په راتلونکي کې دهغه د دغه ډول ماموريت ترسره کولوضمانت وکړي.همدا لامل دی چې د ډيپلوماتيکي ليک وړونکي خونديتوب څخه بيل دی، چې هغه ترځايه رسوي اوپه همدي خاطرډيپلوماتيکې ليک وړونکی د يو ډول ځانګړی حکم لرونکي دی، چې دغه حکم د ټولو هيوادونو لپاره رسما پيژندل شوي دی،چې له همدې امله د ټولو دوستو هيوادونو د مامورينو له تيري څخه خوندي دی، پرته له دې چې د ډيپلوماتيکې ليکونوکڅوړه ورسره ده اوکنه، يوازې،همدومره بسنه کوي، چې په حکم کې يې ماموريت مشخص شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د ډيپلوماتيکي ليکونو خونديتوب دا مانا لري، چې د ډول ليکونه د منوونکي دولت اونورو هغه دولتونه چې ماموريت پکې پلټنې او ضبطونې څخه خوندی دي،چې استوونکي دولت سره ښيې او دوستانه اړيکې لري١.

چې ډيپلوماتيکي ليک وړونکی له ليکونو اوشيانو څخه پرته نور شيان له ځان سره ولري؛ نو په کار دا چې د سفارت ليکونه د ظاهري بڼې له مخې بايد يوه ځانګړي بڼه اومشخصات ولري، چې په آسانه سره وپيژندل شي.د ډيپلوماتيکې ليکونو دغه ډول ليږنې بڼه، چې نږدې په ټولو هيوادونو کې يو ډول وي(ډيپلوماتيکې ليکونه)،دا پاکټ ياکڅوړه په واسطه مشخصيږي، چې له پاسه پرې کنبلي وي(ډيپلوماتيکي ليکونه)دا پاکټ ياکڅوړه د بهرنيو چارو وزارت لخوا ياهم دسفارت لخوا مهراوبنديږي.

له دې پرته ليک وړونکی ته يوډول ځانګړي بل ډول ليک هم ورکول کيږي،چې هماغه ځانګړو ځای ته د دغو ډيپلوماتيکې ليکونو درسولوپه هکله په کې ليکل شوي وي.ډير هيوادونه،په دې خاطر چې د نړۍ نور هيوادونو ته د ډيپلوماتيکي ليک وړونکی ډير زيات لګښت لري، د ډيپلوماتيکي ليکونو ليږلو لپاره دعامو مسافرينو الوتکوڅخه ګټه اخلي. په دغسې موادرو کې د ليکونو بکس د الوتکې پيلوت يا بل کس ته سپارل کيږي.

په دې ډول دالوتکو پيلوتان چې کله د څو سفارتونو د ډيپلوماتيکې ليکونه انتقالوي، نود ډيپلوماتيکې ليکونو وړونکي حکم لري. چې له انډ مهال خونديتوب څخه برخمن وي؛ خوبياهم د دوي خونديتوب د ډيبلوماتيکې ليک وړونکو سره توپير لري، هغه دا چې پيلوت شخصا له نورخونديتوب څخه بر خمن نه دي، پرته له هغه حالت چې ليکونه يې ترهغه ځايه پوري نه وي رسولې اوپه اړه يې داسي اقدامات ترسره شي، چې د ليکونو رسولو مانع شي.(د ويانا ژمنليک)،ډپيلوتان بايد ټول هغه د ډيپلوماتيکي ليکونه، چې ورسپارل شوي دي په هوايي ډګر کې د هغه استاري ته وسپاري، چې ورته پيژند ل شوي دي، چې له همدې مهاله يي نسبي ډيپلوماتيکې خونديتوب هم له منځه ځي. معمولا دغه سپارل نه د هوايي شرکتونو په دفترونو کې هم ترسره کيږي.د ډيپلوماتيکي پکونه يا کڅوړې خونديتوب مطلق دي، ناشونې ده چې پلټنې يا ضبطونې لپاره پرانستل شي. په اوسنې وخت کې دولتونو سره داسي وسيله

-د پورتنی ماخذ١٣٠ ١

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، چې کولای شي ډیپلوماتیکي لیکونه د شدید گومان پرمهال تشخیص کړي، پرته له دې چې پرانستل شي، د هغه څخه خبر شي څه شي پکي موجود دي.

پرته له دې چې د اسنادو لیکنه معلوم کړي. له دغې وسیلې څخه گټه پدې شرط کیږي، د منوونکي دولت مقامات وکولای شي. ډیپلوماتیکي لیوال تشخیص کړي دیپلومات یا ډیپلومات په نشتون کې کولاي وپلټي.د اړیکو یو بله وسیله چې سفارتونه ترې گټه اخیستلای شي،استوونکي دستگاگانې دي،شونې ده له دغه د ستگاگاوو گټه اخلي؛ دولت په اجازي پوري اړه لري.

داچې د سفارتخاني اود سفارت لیکونو په اړه وغږیدو او وموویل، خوندیتوب څکه لري،چې په یو بهرنې دولت په اړوند ده او د دې لپاره چې ډیپلوماتیک ماموریت د ترسرکیدو امکانات تامین وي؛ نو په دې ځاي ډیپلوماتیکي ماموریت نقیله وسایطو خوندیتوب ته هم اشاره کیږي. د ډیپلوماتیکي ماموریت نقیله وسیله ،په دې نوم چې یوبهرنې هیواد پوري اړوند مال دي، له ضبط اونیونې څخه خوندي دي؛خو لکه څرنگه چي شونې ده د سفارتخانه هم منوونکي دولت امنیت مخالفینو دعملیاتو ځای وگرځي، دغه ډول شونې ده چې نقیله وسیله هم د ځینو وسایلو د لیږدونې، یاهم د سلاحگانو اونشه یې توکو انتقلولاویا هم د اشخاصوته فرار ورکولوپه شک اوگومان ترڅارني لاندې راشي. د سفارتخانې اونقیلې د څارنې ترمنځ توپیر دا دی،چې سفارتخانه ثابت دی اوشونې ده چې همیشه د کوربه دولت ترڅارنې لاندې ونیول شي؛ نقیله وسایل بیا گرځنده دي د کوربه دولت د څارگرو ترڅارنې څخه وځي. د ویاناژمنلیک د نقیله وسیلې د پلټنې په اړه څه نه دی. ویلې خوځینې حقوق پوهان د دغه ژمنلیک د۳٦مې مادې دوهمه تبصره ډیپلوماتیکي موټرو لپاره د اجراء وړبولي.

۲-قضایي مصونیت(خوندیتوب)

د خوندیتوب بل ډول هم قضائي خوندیتوب دی. له دې خوندیتوب څخه موخه دا ده چې ډیپلوماتیکي مامورین د نورو د بهرنیو اتباعو په خلاف د منوونکي هیواد قانون د اجراء له ساحې څخه بیرون پاتې کیږي. دځینو په نظر دغه خوندیتوب داسی تعبیریږي؛ چې قانون مامورین په ځان کې نه رانغاړي اویاهم دا چې محکمه د مامورینو قضیو ته د رسیدگۍ صلاحیت نه لري؛ خودغه تعبیر درست نه دي. د قانون نه شمولیت په دې مانا نه دي، چې د پام وړاشخاص قانون ته ژمن نه وي اویاهم د ډیپلوماتانوقضایي یا شخصي خوندیتوب په کورنیو قوانینو کې قید شوي نه وي. د محکمې د صلاحیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلودلو خبره هم سمه نه ده، ځکه د هرهیواد محکمې هغو مسایلو ته رسیدګۍ صلاحیت لري چې د هغه هیواد په عمومي نظم په اړوند وي۱.

له تعقیب څخه ډیپلوماتان خوندیتوب په دې مانا دي، چې محکمه د هغه په اړه خپل صلاحیت نه کاروي، خوکله چې ډیپلومات صفت د هغه څخه لري شي؛ نو ښایې محکمه هم خپل صلاحیت وکاروي چې هغه تعقیب کړې. د صلاحیت نه درلودل هغه مهال سم دي،چې کله د قضیي سکالو د منوونکي هیواد پوري اړوند نه وي.اودغه صلاحیت نه درلودل هغه وخت هم پاتي کیږي کله چې ډیپلومات صفت له لاسه ورکړي. دبیلګې په توګه یوډیپلوماتیکي غړی د خپل هیواد د اداري مقرارتو د نه اجرا کولو پرسرد ماموریت له رئیس څخه شکایت کوي،د قبلوونکي دولت محکمه دې قضیې ته رسیدګۍ صلاحیت نه درلودل دایمي دي، ځکه دغه شکایت سکالو د یوبل هیواد په عمومي نظم پوري اړه لري.

قضایي خوندیتوب اصولو له مخي د ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره دی، نه د سفارتخې لپاره په دې اړه څرګند شویو نظریاتو کې هیڅ یونظرهم د سفارتخې خوندیتوب ته اشاره نه ده کړې اونه یې هم ورته په ژمنلیکونوکې کوم اشاره کړې،چې د دې علت روښانه ده. د یوسفارتخې کارونه هغه څه دي چې د سفارت په استوونکي هیواد ته منسوب وي اوهیڅ دولت د بل دولت د قوانینو تابع ندي، چې سفارتخې خوندیتوب ته دې کوم موارد پیداشي. پرهمدې بنسټ که سفارتخې په رسمي توګه یو داسې عمل ترسره کړي چې د منوونکي دولت له عمومي نظم څخه بیرون وي؛ نودا چې یورسمي عمل دي،د دولتونو ترمنځ اختلاف دې لامل ګرځي؛خومنوونکي دولت ورته د رسیدګۍ صلاحیت نه لري. لکه که د سفارتخې د محلي کارکوونکیو له ډلې څخه یو کارکوونکې لرې کړي،د دغه کارکوونکي شکایت د منوونکې هیواد په محکمه کې د اجرا وړنه دي،که څه هم متبوع هیواد یې دي؛ځکه چې سفارت د بهرنې دولت ارکان برخه ده اوطبعا د بل هیواد د محکمې په صلاحیت کې نشي راتلای.د سفارت کارځي یوازې د خپل هیواد چارو اداره کول نه دي؛ بلکې ځینې مهال داسي نوراعمال هم ترسره کوي، چې د منوونکې هیواد په خصوصي حقوقو اوداخلي نظم پوري اړوند وي.

د بیلګې په توګه په سفارت کې ځان لپاره کور اجاره کوي اویاهم لوازم پیري، یاهم د ودانۍ قرارداد کوي یا موټرپیري یاهم په ترافیکي پیښه کې بل چاته زیان اړوي؛ د دې سکالو موارد ډیر دي. دغه ټول

---

۱ - د پورتنۍ ماخذ.مخ۱۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقي اعمال د منوونکي هیواد د قوانینود تطبیق په ساحه کي شامل دي. که په دغسي مواردو کې محکمه ونشوکولاي قوانین اجرا کړي؛ نو دغه یوشمیر اتباعو حقوق به تحلف شي، چې له سفارت سره په معاملې کې راښکېل دي اوکه قوانین اجراء کوي؛ نود مامورینو قضایی خوندیتوب مسله رامنځته کیږي. د سفارتونو معاملاتي کړنې ډیرې دي اوله دهغه څخه ځان ژوغورنه هم ناشونې ده، همدالامل دی.

چې له پخوا څخه په دې اړه ځینې ستونزي شته چې دعسي قضیي څه ډول تعقیب شي، ترڅود منونکي هیواد هغو اتباعوته خپل حقوق ورسیږي،چې له سفارت سره په معاملې کې راښکېل دي.همدا لامل دی چې لوترپاخت ۱د سفارت لپاره د خصوصي حقوقوپه مسایلو کې د قضایي خوندیتوب او مدني مسولیت د نه شتون گروهمن نه دی.د هغه دلیل دا دی چې که خپله قبلوونکي دولت دورته حقوقي اعمالوپه اړه په خپل هیواد قصايي خوندیتوب نه لري نوپه هماغو موردو کې د استونکي دولت سفارت لپاره قضایې خوندیتوب ته قایلېدل سهي نه دی؛خوبیا هم په ټولو هیوادونو کې معموله رویه یو ډول نه ده،دا چې په دې اړه یوه کلي بین المللي قاعده شتون نه لري؛ نوهمدا لامل دی چې هردولت له پلو بیلابیلو قواعدو څخه متابعت کوي

.د محکمو د احکامو داجرء په اړه خوندیتوب ترټولو مهم دی.د یوسفارت په اړه دراییې صادرول نه شونې نه دی. همدغه حکم اجراء ده، چې په عملي کولو کې یې، سفارت ته داجراء کوونکي مامورپه ورننوتلو سره سفارت خوندیتوب ماتیږي. همدارنگه ورسره د ضبط اوتوقیف په مقابل کې د سفارت د مالونوخوندیتوب هم ماتوي. په حقیقت کې که محکمې ته د تعقیب اورسیدگۍ شونتیا موجوده وي،حو د حکم د اجرء لپاره یې هیڅ د اجرءا وسیله نه لري.

په عین حال کې د هغو زیانونو د جبران لپاره چې سفارت له عادی سوداگریزو چارو له امله یوچاته رسیدلي وي،لاره یې بیخي بنده هم نه ده. شونې ده چې زیانمن شخص د خپل متبوع هیواد لخوا اقدام وکړي. (غالبا شونې ده چې د ځینو سیاسی ملاخظاتو له امله د دوه هیوادونو ترمنځ د موضوع دومره جدي نه وی) همدارنگه شونې ده چې په تړون کې د محکمې په اړه هم د مخه یادونه شوي وي

[1] -rsh lauter pacht(۱۹۵۱دبهرنیو دولتونو دقضایی خوندیتوب مسئله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویاهم د اجرءا په اړه د سفارت ملزمول د حل یوه لاره اوسي.دغه وروستي طریقه د سفارتونو اودولتونولپاره معمولترینه رویه ده.

الف-د احکامولە اجراء اوقضایي تعقیب څخه د ډیپلوماتیکي غړوخوندیتوب:هغه اعمال چې یوډیپلومات یې د خپلې دندې په توگه ترسره کوي یا به سم د خپل متبوع دولت په حقوقي نظام پوري اړوند وي، په دغو دواړو مواردو کې ځایې محکمې د رسیدگی صلاحیت نه لري، خود دغه ډول اعمالو ترڅنگ ډیپلوماتیکې مامور د خپل ځان لپاره ځینې نور کارونه هم ترسره کوي، چې د هریو لپاره یې باید د خوندیتوب حدود اوله تعقیب اود احکامو اجراء ته پاملرنه وکړو.

ب-جزایي خوندیتوب

د یوډیپلومات خوندیتوب د هغو اعمالوپه اړه چې د قانون له مخي د اجراء اوتعقیب وړ وي، مطلق دی اوله پولیسواوقضایي مقاماتوڅخه هیڅ یوهم نشي کولای چې هغه گرفتار کړې اویې هم تعقیب کړې. لکه څرنگه چې د مخه وویل شول،د۱۹۶۱ژمنلیک په دې اړه صراحت لري، قضایې رویه اود حقوقپوه گروهې دې اړه مختلفې نظرلري. سره له دې چې د یو جرم اوجنایت له امله، که یو ډیپلومات مرتکب شي، نو د هغه د تعقیب نشونتیا تراوس هم هماغه پاتې ده[1]، خو د دغه پرخلاف کول هم د ډیپلومات د دندې په ترسره کولو کې ازادی له اصل سره په ټکر کې راځي. همدا لامل دي چې همدغه خوندیتوب دډیبلومات لخوا هرډول سرغړونې دارتکاب له تعقیب، دپولیسولخوا نیونې اوجلبونې(په هغه صورت کې چې د ډیپلومات هویت مشخص شوي وي)د جریمه کونې یاهم اخطار ورکونې ټولو حالتوته شامليږي. دغسي خالات کې پولیسي یا قضایي مقامات کولای شي موضوع د بهرنیو چارو وزارت ته ورسوي، چې د هغې له لارې سفیرته اعلان شي.البته له دې غوښتنې له تکرارڅخه باید مخنیوي وشي اویاهم که جرم شدید اوسي، نوترې غواړي چې ډیپلومات خپل هیواد ته واستوي.

ج-مدني خوندیتوب

 ډیپلوماتیکي مامورین د ژوند په روانو چاروکې کله کله د خصوصي حقوقو پراعمال هم لاس پوري کوي، چې شونې ده مسوولیت ورته متوجه کړي، خو دلته د جرایې خوندیتوب پرخلاف چې ټول یې په اړه یو نظرلري، مدني خوندیتوب یو لړمخالفین هم لري. د بیلگې په توگه ایټالیه دې ته قایله ده چې د

-صدر، جواد،ډیپلوماتیکی او کونسلی حقوق.ژباړه:اختیار،هجرات الله.گودر خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد۱۳۹۵مخ۱۳۴. [1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیپلومات اعمال باید تشخیص شي چې کوم یې د خپلې دندې اوماموریت د اجرءا لپاره کړي دي او کوم یې په شخصي توګه د ځان لپاره؟ له ې تشخص څخه وروسته لومړي قضایي خوندیتوب لري اودویم ډول یې نه لري. خوپه فرانسي اوسویس کې قضایي رویې دغه تشخیص ستونزمن اونالازم ګڼي اوپه دې اړه د کلي خوندیتوب قایل دي.په دندې پوري اړونده اعمالو اوډیپلومات په ځان پوري د مربوطو اعمالو بیلول اوتشخیصول د هغوی په اند کومه ګټه نه لري. ځکه ټول هغه حقوقي اعمال چې یو ډیپلومات یې د خپلې رسمي دندې په توګه ترسره کوي د خپل دولت لپاره یې ترسره کوي چې په چې په دي مهال د اختلاف حقوقي لوری یوبهرنې دولت دي، نه خپله په شخصي توګه ډیپلومات، چې نه خوندیتوب ته دې لاره هواره شي. همدا لامل دي چې معمولې رویې په عمل کې دغه بیلونې یوې خواته کړې دي اوخوندیتوب یې د ډیپلومات ټولوحقوقي اعمالو ته شامل کړی دی[1].

دوهم مطلب-د ډیپلوماتیکي اماکنو(ځایونو)مصونیتونوڅېړل په اسلام اونړیوالوحقوقوکی

اسلامي سیاسي استازو اوسفیرانو ته بیلابیلواړخونو نه د خوندیتوب،خوندي ځای ورکولو،مناسب احترام کولواو پاللومسولیت پرخپله غاړه اخیستي. چې خپلې دندې په ښه توګه ترسره کړې اود نړۍ سوکالۍ اوارامۍ لامل وګرځي. په نړیوالو حقوقکې ډیپلوماتیکي ځایونه لکه سفارتونه، نمایندګي اونورمربوطه دفاترد مصونیت درلودنکي دي اومنوونکي هیواد مامورین د ماموریت د اجازي پرته د دې حق نه لري چې دغو ځایونو ته داخل شي.

لومړی جز-ډیپلوماتیکې ځایونه (اماکن) خوندیتوب

په اسلام کې ډیپلوماتیکي ځایونه، سفارتونه یا د سفیرانو د اوسیدوځایونه هم له خوندیتوب څخه برخمن دي،اسلام د بل هردین اویا حقوقي نظام په پرتله د ډیپلوماتیکو استازو د خوندیتوب اوهغوي ته استثنایي امتیازاتو د ورکولو موضوع ته ډیر اهمیت ورکړي دی چې ترڅو دغه استازی په اسلامي هیوادونو کې خپلې دندې په ښه صورت ترسره کړې. د کوربه هیواد دولتي مامورین نشي کولای د ډیپلوماتیکي ځایونو یا سفارتخونو ته بې جازې داخل شي۱۹۶۱کنوانسیون۲۲مې مادې پراساس د ماموریت ټول ځایونه خوندیتوب لري اومنوونکي دولت مامورین د ماموریت د رئیس له اجازې پرته

---

[1] -د پورتنۍ ماخذ مخ۱۳۴.-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننوتلو حق نه لري. په اسلام کې ډيپلوماتيکي ځايونونه خونديتوب نه منظورمکه اومدينه نه دي. ډيپلوماتيکي مامورين په اسلام کې موقتې وه، ځکه فقهاوو متعرض متقدم بحث ندي پري کړې، ځکه چې اساسي ډيپلوماتيکي ځايونه موجود نه وه۱، د استازو استولو لپاره د دارالضيافه په نوم يا په مسجدونواو اصحابو په کورونو کي منل کيدل. ډيپلوماتيکي مامورينوځايونومصونيت په اسلام کي وجود لري؛ پردې اساس چې په صريحه ډول د قرآن اوسنتو مخلاف نه وي؛ اسلامي دولت ډيپلوماتيکي ځايونه د ځان په ګټه بولي. لکه څرنګه چې د سورت نور په۲۷او۲۸آيتونوکې ذکرشوي. ټولوهغه ځايونه ساختمانونه په اسلام کې مصونيت لري؛ په هغه کې مسلمانان يا غيرمسلمان استوګنځای وي. ياهغه د هيواد په ارګانونو يا سازمانونو پوري اړوند يا د بيګانه هيواد پوري وي. سياسي مامورين هم مصونيت لري، لکه څرنګه چې رسول الله عيله السلام د مکې په فتخ کې فرمايلي دي:(هرڅوک چې د ابوسفيان کورته داخل شي په امان کې دي. په اسلام کې د دوو موخو لپاره مصونيت وجود نه لري.

۱-هغه مجرم ته پناه ورکول چې د اسلام پرضد فعاليت کوي.

۲-د ډيپلوماتيکي ځايونونه ناوړه استفاده کول،د ملي امنيت تهديدول يا دنورو مخلافو کړنو عمل کول.۲

دوهم جز- ډيپلوماتيکي ماموريت ځايونوخونديتوب

په نړيوالوحقوقوله اړخه کولای شو د دې خونديتوب ته دوه اړخونه ورکړو.يو اړخ يې هغه دی چې منوونکی دولت ژمنوي چې خپل مامورين، پر سفارتخي اود سفيرپرکور له هرډول تيري څخه منعه کړي اوبل اړخ يې دادی، چې منوونکي دولت ژمتوي چې خپله ډيپلومات،د اوسيدو او کارځايونه يې له حقوقي اومادي له نظره د عادي وګړو له تيري څخه وساتي۳.د ډيپلومات د کار او اوسيدوځايونه خوندي دي، په دې مانا چې ځايي مامورين په هيڅ نوم نسي کولای ورننوځي، حتا د يوې قانونې دندې ترسره کولولپاره هم. مګرهغه مهال چې سفارتخي ته د ننوتلولپاره د ماموريت له رئيس څخه صريحه اجازه واخلي او استوګنځي ته ننوتلولپاره خپله له ډيپلومات څخه.دا خونديتوب کومې ځانګړوي توجيه ته اړتيا نه لري؛ ځکه له دې څخه د نشوتصور کولای چې ډيپلومات په خپل دفترکې، چې سفارت د کار اوسياسي اسنادو دساتلو ځاي دي، څه ډول مهمې دندې پر غاړه لري، ترسره کولای شي.البته همدغه

---

[1] -پورامينی،محمد حسين.اسلام وحقوق ديپلوماتيک.تهران سازمان مطالعه وتدوين کتب علوم انسانی دانشگاه علوم انسانی اصولی ۱۳۹۳ص۱۵۰.

۲-ابوالوفاء ،قانون الدبلوماسی الاسلامی،ص۳۴۹-۳۵۳.غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام،ص۴۲۲.مصطی لاريه

[3] -کاير،معاصر ډيپلوماتيکی حقوق،جينوا،۱۴۶زکال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاعده، چې هیڅکله په کې استثناء نه ده رامنځته شوي. سبب شوه چې حقوقې توجبیح یی پر(سفارتځي د کوربه دولت له قلمرو څخه بیرون ګڼلوفرضیې)وکړل شي۱.

خو نه یوازې دا چې دغه فرضیه په بیلا بیلوشرایطو اومواردوکې، چې د مخه یادشول، د اسباد وړنه ده، بلکې له ځینونورو اړخونو سره مطابقت نه لري، لکه د استونکي دولت په ملکیت کې ځینې نه راتلونکي موارد(د سفارت لپاره اجاره شوي ځایونه)،همدارنګه ډیپلوماتانو کورونوخوندیتوب پراختیا، چې کورونه هم دهغوی ملکیت کې نه دی، هم یو له یادوشوي اصل سره د نه مطابقت یوبل اړخ کیدای شي. بین المللي عرف اود۱۹۶۱ز کال د ویاناژمنلیک۲۲مي مادې د ډیپلوماتیکي مامورینود کارځای ته، د ماموریت د رئیس د اجازي پرته، د کوربه دولت مامورینو له ننوتلوڅخه د خوندیتوب یادونه له کوم قید اوشرط پرته کړې. په دې ترتیب د قواعدو وضعه کول هم ښکاروي، چې هرومره دغه دواړه ځایونه د یوډول خوندیتوب لرونکې اوسي؛ خوبیاهم سره تفاوت لري.کنه ولې په دووبیلا بیلو مادوکې یادیدل. تفاوت یې دا ده، چې د ډیپلومات د کارځاي اورسمي دفترد ډیپلومات په استوونکي دولت پوري اړه لري.

په دې مانا چې ده هغه ځای دې چې له منوونکي دولت څخه لاسته راغلي اسناد په کې ساتل کیږي اوپه کې ډیپلومات خپله رسمي دنده ترسره کوي. په داسې حال کې چې د ډیپلومات د کورخوندیتوب په استونکي دولت پوري دومره اړه نه لري اودا خوندیتوب یوازې د ډیپلومات له ځاني خوندیتوب څخه رامنځته شوي، له دې پرته بیا د ډیپلومات د ځاني خوندیتوب فلسفه هم خپل مفهوم له لاسه ورکوي. لکه څرنګه چې سفارتځي هروخت په استوونکي دولت په اړونده نه وي، چې د کوربه دولت له بیرون والي فرضیه د مخه توجیه کړای شوي، همداغه دلیل ده چې سفارتځي اجازه اخیستل یاپه خپل ملکت کې راوستل هم پرخوندیتوب اغیزه نه لري. ترهغه مهال چې سفارت په یوې ودانۍ کي وي،هغه ودانۍ هم خوندیتوب لري.

حتاداهم لازمه نه ده، چې د سفارت ټولې چارې په یوې ودانې کې ترسره شي.بلکې په څو ودانیواوځایونوکې هم ترسره کیږي؛ ټولې یې له خوندیتوب څخه برخمن دي. د ویانا ژمنلیک په۲۲مادې په عبارت کې(د ماموریت ځایونه)د جمعې په بڼه راغلي دي. د مخه اشاره وشوه، چې د

---

۱ -نعیمی ګل احمد.ډیپلوماسی او د مذاکرې فن .مومند خپرندویه ټولنه ننګرهار۱۳۹۴مخ۱۴۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینوخوندیتوبونو په اړه د دولتونو ترمنځ د نطریوالې شتون نه درلود اوپرهمدي سبب و،چې یوبشپړ ژمنلیک په اړه،چې د خوندیتوب ټول اړخونه په کې شامل وي، د برابرولو پرمهال هم شتون درلود.دا مهال ځینونظر درلود چې د سفارځي خوندیتوب باید مطلق اوله قید اوشرط پرته وي، خوځینو نوروبیاورته په ځینو مواردو کې د ځینو رسمي مامورینو د ننوتلوشونتیا اړینه ګڼله. باید په پام کې ولرو، چې ځینې مهال شونې ده له دغه خوندیتوب څخه د منوونکي هیواد دښمنانوته پناه ورکولو په موخه ناوړه ګټه پورته شي اویا هم د سفیر د خبرتیا پرته ،له سفارتځې څخه د منوونکې هیواد پرضد د توطیو کاواخیستل شي یاهم شونې ده، د منوونکي هیواد د سیاسي اشخاصو پرضد د جنایتونو د پیلیزوبرابرولو لپاره وکارول شي، دا هم شونې ده .

چې په سفارتځي کې داسې پیښه رامنځته شي ،چې که مامورین یې مخنیوي ونه کړې. نود سفارت ځاي سره د کوربه هیواد اتباعو او سیدونکو ته ځانې اومالې دواړه په خطر کې ولوېږي (لکه اور لګیدنه اوداسی نور...)دا سمه ده چې په دغسې پیښو کې د ماموریت رئیس یا یې ځایناستی خپله د کوربه دولت د مامورینو مرسته وغواړي، خود دي پرخلاف فرض کیدل هم ناشونې نه دي اوپه کار دي چې د دغسې حالاتو اوتردي ډیرواستثنایی حالاتو لپاره هم قواعد شتون ولري. له دي پرته په هر سفارت کې د کوربه دولت یوشمیراتباعو څوکې وال، چلوونکي ،خدمتګارانو اودفتري خدمتګارانو په نومونو شتون لري، چې شوني ده له دغو سره په اختلافي خواکې راشي او په اړه یې لازمې شي چې رسمي قضایې او دولتي پاڼې هغوی ته د دولتي مامورینو په وسیله ابلاغ شي او ورته وښودل شي۱.له هغو یادونظري اختلافاتوڅخه د ځان ژوغورنې لپاره،چې شونې ده د ژمنلیک برابروونکي کمیسیون د کارونو درولو لامل شي، غوره ګڼل شوه چې د کوربه دولت له قوانینو څخه د متابقت اصل اود کوربه په کورنیوچارو کې د ډیپلوماتیکي مامورینو د نه لاس وهنې اصل، دواړه منل شي اویوازې دي د همدغودود اصلونو پراعلان بسنه وشي.

په همدغې خاطرد ژمنلیک ۴۱مې مادې کې راغلل چې د ډیپلوماتیکي مامورینوځایونه د ټولو هغو کړنولپاره چې یونه یوډول د ډیپلوماتیکې دندي سره په معایرت کې وي، (هغه چې په دریمې ماده کې تریحه شول یا د بین المللي حقوقو قواعدو برخه وي.)باید ګټه ترې اخیستل شي. له ډیپلوماتیکي دندو

-په دې مورد کې معمول داده چې پاڼې دبهرنیو چارو وزارت له لارې سفارت ته لیږل کیږي اوابلاغیږي. ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره په معایرت کړنو په اړه د ژمنلیک نه تصریح ته په پام سره یوشمیرپوهانو د ډول پایلي اخیستي ده، چې هرکله دولت کافي دلیل په لاس کې ولري، چې له سفارتخې څخه د کوربه دولت د امنیت پرصد د توطیوبرابرولو یا له قانون څخه خلاف د بل هر اقدام لپاره گټه کیږي یا هم داسې پیښو رامنځ ته کیږدو په حال کې د ه،دعامو وګړو ژوندته یا له سفارت سره نږدې اوسیدونکو خطرپیښوي، خود مخنیوي لپاره د ماموریت رئیس چاته د ننوتلو اجازه نه ورکوي، نود منوونکي یا کوربه هیواد مامورین حق لري چې له اجازي پرته د ماموریت ځاي ته دننه شي، ځکه د دغسي حالاتو کې د ماموریت رئیس د ژمنلیک د۴۱مادې پرخلاف چلن کوي اودننوتلو د اجازي په نه ورکولو سره له خپلوحقوقوڅخه ناوړه گټې په حال کې د کوربه دولت او وګړو امنیت خطرپېښوي.

دوهم مبحث- په اسلام او نړیوالوحقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتنو حدود

که روانه یا جاري رویه دا وي چې قضایی ځوندیتوب ټولوهغو حقوقي اعمالو ته شامليږي، چې ډیپلوماتیکي مامور یې ترسره کوي، نود دې لپاره په کارده چې د دې لپاره یولړ حدود اوپولې هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري.

لومړی مطلب - په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مصونیتنوحدود

په اسلام کې د ډیپلوماتیکي مامورین او استازو ته د خپلو دندو په سمه او واضحه ډول ترسره کولو لپاره مشخص مصونیتونه او حدودورکړل شوي؛ چې خپلې دندې په ارامه اومشخصو حدود کې ترسره کړي.

لومړی جز- مدني مصونیتنو حدود

په اسلام کې مدنې مصؤنیت تر ډیره د بالمثل عمل پشان تطبیقیږي. په دي مانا چې که چیري کوربه هېواد د یو بل هېواد ډیپلمات ته ځینې مدنې مصؤنیتونه او مزایاوې ورکول کیږي، دې هم اړ دی چې په خپله دا کار وکړي او د بل هېواد سیاسي استازیو ته هم دا شان مصؤنیت په پام کې ونیسي. په بل عبارت د اسلام له اړخه هم مدنې مصونیت هماغه ډول دی کوم چې نړېوال حقوق یې وایې. په نړېوالو حقوقو کې ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دخوندیتوب څخه برخمن دي. ددې خوندیتوب په اړه دولتونو اوپوهانو بیلا بیل نظریات درلودل، ځینو مدني خوندیتوب مطلق گڼی او ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخونديتوب مطلق نه ګڼی،بلکې د دي خونديتوب ته يې يوازي د ډيپلوماتيکو اړيکو کنوانيسون دې اختلافاتو ته د پای ټکي کيښودو اوپه مدني دعواو کې يی د ډيپلوماتيکي خونديتوب لپاره يو اصل وټاکی. ددې اصل پربنټ مدني خونديتوب ګلی دی ولی مطلق نه دی،بلکې د۳۱مادې په لومړی بند پراساس استثناءت لري او دا استثناءت په لاندي ډول دی۱.

الف-هغه مدني دعوه چې په منوونکي هيواد کي عقاريعنی غيرمنقول مالونه سره تړاو ولري۲.

ب-هغه مدني دعوه چې په ترکي يا ارث پوري اړوند وي يعنی په هغه صورت کي چې ډيپلوماتيکي مامورپه منوونکي هيواد کي د نامنقول مال وار ث،وصي اويامومصی له وي.

ج-هغه مدني دعوه چې د ډيپلوماتيکي د شخصي فعاليتونو اوګټو پوري اړوندوی يعنی د يو ازاد فعاليت په اړه دعوه لکه حرفوی سوداګريزفعاليتونه او داسي نور....

پورتنيوذکرشويو مواردو کي د ډيپلوماټ دندو کې نه شميرل کيږي او مصونيت هم نه لري.اوکه چيري اختلافات پيداشول محلي محکمه بايد حل يئ کړی، پر ډيپلوماتيکي مامور باندي هيڅ اجريوي عمليات جرئت نشي کولای، مګرله هغو مواردو پرته د دې مادي په الف، ب اوج بندونو کې يادشول اوپه دې شرط چي دغه اجرايوي عمليات د هغه شخص او د استوګنځي خونديتوب ته کومه صدمه ونه رسوي. دلته په ښکاره توګه کنوانيسون سره په ټکرکي راځي۴۲ماده:ډيپلوماتيکي ماموربه دشخصي ګټو په حاطرپه منوونکي دولت کي کوم مسلکي يا سوداګريز فعاليت نه ترسره کوي، څه ډول شونې چې يوخوا ۴۲مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورين نشي کولای د شخصي ګټولپاره کوم مسلکي يا سوداګريز فعاليت ترسره کړي اوبلې خواد۳۱مادې پراساس ډيپلوماتيکي مامورينوشخصي فعاليتونه لپاره قواعد وضع کړي دی.۳دغه ښکاره ډول ټکردي، ځکه چې ډيپلوماتيکي مامورينو کورني، اداري کارکوونکي اوفني نمايندګان اوهغو ته نږدي کسان د شخصي فعاليت څخه منع شوي،شونې دا چې چارو باندي مصرفه شي، په دي صورت هغوته مصونيت نه برخمن کيږي.

سربيره پردې بعضوځانګړو تړونونو پراساس د استوونکی اومنوونکي هيوادونو ترمنځ توافق کيږي لپاره وکولای شي منوونکي هيواد کې دخپلې دندې ترځنګ آزاد فعاليت وکړي. مدني مصونيت توجيه

-دويانا ژمنليک(کنوانسيون)د۱۹۶۱ل.کال،د اپرېل۱۸مه۳۱مه ماده. [1]

ذوالعين،پرويز.حقوق ديپلوماتيک دفتر مطالعات سياسی وبين المللی – تهران وزارت امور خارجه۱۸۹ص.۳۶۱ [2] -

۱- دپورتنۍ ماخذ، ۱۷۱مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيپلوماتيکي مامورين لپاره همدا دلايل په جزايي مصونيت کي هم شته.اوکه چيري ډيپلوماتيکي مامورينو مدني مصونيت نه درلودلي.عادي افرادو هرډول دعوه اوتيرى لاندي راتللي شي. اوپه ډيپلوماتونو دعادی افراد په شان معاملاتو باندي لاس پوري کولود۳۱مادې لومړی بند پراساس پورته ذکرشوي په منوونکي هيواد کې د خپل اتباعو او افردو منافعو ساتنه يا په هغه صورت کي چې تعدى اوتجاوز د ډيپلوماټ لخوا په غيرمنقول او ارث او سوداگريزو چارو ترسره کولو په صورت کي محلي مکمي ته عريض شي د هيوادونو ترمنځ په خصوصي تړونونو ډيپلوماتيکي مامورين مصونيت لري او ډيپلوماتيکي مامورين اخلاقا مکلف دي او دمنوونکي هيواد سره پورته له شکايته خپلې اړيکي تنظيم کړي، ډيپلوماټانو په عمل کي ثابته کړي ده چې ډيره کمه کچه د نورو په حقوقو تيرى باندي اختلافات پيداشوي.

ولې غوره داچي مدني مصونيتونه په تړونونوکي قيداوشرط پراساس وضعه شي. اوقضايى مدني مصونيتونو په مواردو کي پوښتنه رامنځته کيږي. که چيري ډيپلوماتيکي مامورين د خپلې دفاع لپاره ادعا يا دعوه مخکي کوي يا دمصونيت نه سرغړونه کوي؟ په دي برخه کي مصؤنيت د استوونکي دولت حق نه د شخص د۳۲مادې پراساس د مدني او اداري دعواوود قضايى خونديتوب سلبيدل، د حکم د اجراء په اړه د خونديتوب سبليدني متضمن نه دي، دهغه اجراء په اړه د خونديتوب سلبيدني بيل اړين دی. په هغه صورت کي چې د ډيپلوماتيکي مامور يا هرهغه شخص لخوا دعوه اقامه شي،نو د متقابل شخص له دعوي سره د مخ کيدنی په صورت کي چي له اصلی دعوې سره مستقيمه اړيکه ولري پرخپل قضايى خونديتوب استناد نشي کولای لکه څرنگه په جزايى مصونيت کي وويل شول مدني او اداري مصونيت دي دليل پراساس چې مجازاتونه معافيت نه بلکې مدعي کولاي شي چې دکوربه هيواد د بهرنيو چارووزارت له لارې او د استوونکي هيواد د بهرنيو چارو وازرت ته شکايت وکړي ياپه مستقيم ډول کولای شي د استوونکي هيواد محکمې ته اسناد اومدارک وړاندې کړي.د ماموريت ريئس نشي کولای قضاوت او مجازاتو ورکړي، ځکه چې دغه حق د منوونکي دولت له حاکميت پوري اړونده دي دثبوت يا دجرم تحلف په صورت کي سفير کولای شي چي خپل دولت مدارک اودلايل ارسال کړي ترڅو صلاحيت لرونکي دولت له محکمي لخوا حل شي. د۳۷مادې پراساس ډيپلومات، ډيپلوماتيکي مامورين اوخپلوان اداري او مدني مصونيت څخه برخمن دي. ولی اداري کارکوونکي اوفني نمايندگان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپلوان يئ داداري او مدني مصونيت څخه نشي برخمن کيدي د۳۷مادې د دوهم بند پر اساس د ماموريت اداري اوفني کارکوونکي اوهمدارنگه په دوي پوري تړلي کسان چې د کورنۍ غړي يي دی، له ټولو هغو خونديتوبونو څخه برخمن دي په مدني او اداري چاروکې د منوونکي دولت له مقاماتو څخه د خونديتوب موضوع ئي د۳۱مې مادې په لومړي بند کي راغلی حکم سره سم له دندې بيرون نه گڼل کيږي.

دوهم جز- قضايي مصونيتونو حدود

د قضايی مصؤنيت په برخه کې اوسني نړيوال حقوق او اسلامي فقه په خپلو کې يو توپير لري.اوهغه داسې چې اسلامې فقهاء په اسلامې خاوره کې پناه اخيستونکی شخص اوياهم سياسي استازی دقضايي اعمالو او يا جرايمو په ارتکاب سره په درالا کې د مواخذې اوياهم محاکمې وړگڼې او داځکه چې سياسي استازی بايد له استثنايی مواردو پرته (لکه مذهبي مراسم اويا ځينې نوراحکام)نورپه ټولوبرخوکې داسلامي قانوناو احکامو پابندوي.

امام اوبوخنيفه رح وايی چې سياسي استازی په درالاسلام کې په هغوجرايمو کې چې حقوق الله دي لکه زنا اويا نورو کې له مواخذې اومحاکمې مستثنی دی ولې په هغوجرايمو کې چې حقوق العباد دی دمواخذې او محکمې وړ دې لکه قصاص. اسلمي هېوادونه کولای شي دوخيمو جرايمو دارتکاب په صورت کې سياسی استازی آن په جبري ډول له خپلې خاورې وشړې اوهغه نامطلوب عناصر اعلان کړې او که چيرې اسلام هېواد يې د هيواد له لپاره دسولې او امن په گټې وې کولای شي چې مجرايم تعقيب او ونيسي. اسلام سپيڅلي دين د ډيپلوماتانواواستازو لپاره په مشخصو حدودو کې خونديتوب ورکړې دی لاندنېو حدود ورکړی دی د ذکرکولو وړدي.

الف-هغه کړنې ډيپلوماتيکي استازي يې د خپل دولت په استازيتوب اويا بل کومې دولتي موسساتو لخوا ترسره کيږي چې په نړيوالو حقوقوکې ظاهيږي.

ب- هغه کړنې يا سلوک چې ډيپلوماتيکي استازي ترسره کوي. داستوونکي دولت داخلي مقرارتو پوري اړوند وي. يا د استونکي دولت اسرارافشا کول، يا جوسوسي عليه دولت پدې صورت کې قضايي مصونيت نه مطرح کيږي موضوع بايد د استوونکي دولت له لوري بررسي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج-هغه کړنې یا اعمال چې عادي وګړې یې پرمخ بیایی او هغه دندې سفیر پرمخ بوځي دلته قضایې مصونیت نه مطرح کیږي.

دوهم مطلب - په نړیوالو حقوقوکې د ډیپلوماتیکي مصونیتونو حدود

په نړیوالو حقوقوکې هم لکه څرنګه چې د ډیپلوماتانو ته مصونیتونونه اوامتیازات ورکړل شوي په منظمواو مشخصو حدودو قواعدو اومقرارتو کې خپلې کړنې اوسلوک ترسره کړې. چې د سرغړونې په صورت کې قضایی اوجزایي عکسل العمل سره مخ کیږي.

لومړی جز-په نړیوالو حقوقو کي د ډیپلوماتیکي مصونیتونو قضایی حدود

که روانه رویه دا وي چې قضایي خوندیتوب ټولو هغو حقوقي اعمالو ته شاملیږي، چې یو ډیپلوماتیکي مامور یې تر سره کوي، نو د دي لپاره یو لړ حدود اوپولي هم اوسي چې په ځانګړو مواردو پوري اړه لري. لکه په لاندي ډول۱.

الف- د نامنقولو مالونو په تصرف او مالکیت پوري اړونده دعوا

نامنقول مالونه اصولا د هغه ځای د قوانینو تابع دي چیرته چې شتون لري. که چیري یو نامنقول ملک په منوونکي هیواد کې د سفارت استوونکي دولت په نوم اوسي یا یې هم دنماینده کی په نوم وپیژندل شي. نو بیا بهرنې دولت پوري اړه لري او هر وخت له قضایی خوندیتوب څخه برخمن دی. خو که چیري دغه نا منقول مال خپله ډیپلومات په نوم د خپل ځان لپاره اخیستي وي؛نو خوندیتوب نه لري. د ویانا ژمنلیک۳۱مادې تصریح کوي، دغه ډول دعوې په خوندیتوب کي نه راځي،مګر کله چې ډیپلوماتیک مامور خپل نامنقول مال د خپل دولت په حساب کي او یا هم د ماموریت په نوم ولري.

ب د ارث په اړه دعوې

په هغه صورت کې چې ډیپلوماتیکي مامور په منوونکي دولت کې د نامنقولو مالونو وارث، وصي اویا هم د متصالحو(د حق، ملکیت، امیتاز او میراث اخیستونکی)یا ترکې اداري مدیر وي، نو په دې صورت کې په قضایي خوندیتوب کې نه شاملیږي.

---

۱ -بصیرت،پوهندوی ع نبی.ډیپلوماتیک او کونسلی حقوق،ځپرندویه سلام ځپرندویه ټولنه.جلال آباد۱۳۹۶مخ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – د یو ازاد فعالیت په اړه دعوا

که چیري یو ډیپلوماتیکي مامور په شخصي توگه(په خپل نوم نه)له خپلې رسمي دندې پرته په منوونکي هیواد کې ازاد سوادگریز فعالیت ولري، نو په دغه ډول فعالیت پوري اړونده دعوو کي له قضایي خوندیتوب نشي برخمن کیدي. په دغو پورته دریواړو مواردو کې د منوونکي هیواد د محاکمو احکامو د اجرا وړ دي؛ خو پر دې شرط چې په دې احکامو کې خپله د ډیپلومات شخصیت ته او کورنۍ ته کوم زیان نه وی متوجي.

دوهم جز- په نړیوالوحقوقود ډیپلوماتیکي مدني مصونیتونو حدود

ډیپلوماتیکي مامورین په مدني دعواو کي هم دمصؤنیت څخه برخمن دي. ددې مصؤنیت په اړه دولتونو او پوهانو بیلا بیلو نظریاتو درلودل،ځینو مدني مصؤنیت مطلق گڼي او ځیني دا مصؤنیت مطلق نه گڼي،بلکې دې مصؤنیت ته یوازې د ډیپلوماتیک مامورین د دندې په اجراء کې اعتبار ورکوي.بلکې استثناءت هم لرې په په لاندینیو حالاتوکې مدني مصونیتونه وجود لري١ .

الف-د هغه خصوصي غیرمنقولو اموالو مربوط دعواوې کومې چې د منوونکي هیواد په قلمروکې موقعیت لري،لکه د هغوي د ملکیت اوتملک دعواوې.

ب-د هغه ترکه شویو اموالو مربوطه دعواوې ،چې ډیپلوماتیک مامور په خصوصي ډول په هغې کې د وصي، امین، وارث،اویا موصي له په حیث تعین شوی وی.

ج-په منوونکي هیواد کې د خصوصي تجارتي اویا حرفوي فعالیتونو مربوطي دعواوې چې د ډیپلومات لخوا سرته رسیدلي وي.البته دا مصونیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلومات په خصوصي ډول د یوعادی فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي اوکه چیري دا دعواوې د ده د دولت لخوا مطرح وي یانې خصوصي دعوې نه وي په دې صورت کې مصونیت په خپل ځاي باقي پاتي کیږي.

البته دا مصؤنیت په دغه حالاتو کې نفي کیږي، کومو ته چې پورته اشاره وشوه، چې سفیر یا ډیپلوماټ په خصوصي ډول د یو عادي فرد په حیث په دې مسایلو کې مطرح وي او که چیري دا دعواوې د ده

---

١ - پورتنۍ ماخذ مخ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت(ليږونکي دولت) لخوا مطرح وی يعني خصوصي دعوې ته وي نو په دې صورت کې مصؤنيت په خپل ځای باقي پاتې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله اخیستنه

غواړم په دې برخه کې په لنډ ډول د دې څېړنې پایلې په لاندو ټکو کې بیان کړم.

ډیپلوماتیکي مناسباتو هېوادونو اوسازمانونو په رسمیت پیژندلي؛ ډیپلوماتیکي اوکنسولي استازو لپاره امتیازات دي. په دې ډول کوربه هیواد کې د بل هیواد استازو اوډیپلوماتیکي هئیت لپاره خوندیتوب مسله ده؛ چې کوربه هیواد د بل هیواد ډیپلوماتیک هیئت ته یوه برخه ځمکه د سیاسي چارو د اجرا کولو لپارچې هلته سفارتخانه جوړه کړي؛ په واک کې ورکوي؛ ډیپلوماتیکي خوندیتوب د ټولوډیپلوماټانو لپاره مهم اوغښ امیتاز دی؛ چې د دوی په واک کي ورکړل شوي دي، مصؤنیتونه په دې خاطر ډیپلوماتیکي استازو ته ورکول کیږي چې ورسپارل شوي دندې په ښه صورت ترسره کړئ. دغه خوندیتوبونه د دولتونو له لوري ډیپلوماتیکي د دې لیاره ورکوي.

چې خپلې منافعي او اهداف لاسته راوړي په کوربه هېواد کې، د خپلو اتباعو حقوقوڅخه دفاع وکړي. اومصونیت لرونکي اشخاصو ته په کاردي؛ چې په منوونکي دولت قوانین اومقرارت رعایت کړئ. د منوونکي دولت په کورنیو چارو کي مداخله ونه کړئ، همدارنگه دغه دوه اصلونه راعایت کړي د مصونیتو څخه ناوړه گټه پورته نه کړې او ورسپارل شوی دندو اومصؤنیتونه څخه ناوړه گټه پورته نه کړي. د نامطلوب عنصر اوسلب مصونیت حتي د اړیکو پري کولولامل هم کیدای شي. ځکه چې د مصونیت څخه ناوړه گټه کول شخص نامطلوب اعلانیږي. د مصونیت سلب اجباري کیږي او باید ډیپلوماتیکي قواعد اومقرارت راعایت شي چې ناوړه گټه ترې ونه اخیستل شي، ښیي پایلي ښیي ونه لري.

دا چې په اسلام کې ډیپلوماتیکي دندې موقتي وي د اصحابو او مشرانو په کورونو اوجوماتونونو کي ساتل کیدل، بیاهم په اسلام کې پراخه مصونیت درلودل؛ ډیپلوماتیکي مامورین پوره خوندیتوب څخه برخمنول او دهغه د ځاني، مالي او خوندیتوبونه څخه برخمن اوپه درنه سترگه ورته کتل کیدل. ډیپلوماتان په منوونکي هېواد کې په سیاسي، قضایي او مدني کړنو کې مصؤنیتونو څخه برخمن دي او هیڅوک د اجازي پرته سفارتځي یا د سفارتې وسایلو پلټلولو او ننوتلو حق نلري، منوونکي هېواد باید داستوونکي هېواد ډیپلوماتیکي مامورینو لپاره د مصؤنیت لپاره لازم اقدامات او تدابیرات ونیسي تر څو په مصؤنیت کې خپلې دندې ترسره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ډول مصئونیت دلایلو سره سم، دا یادونه کیدی شي چې ډیپلوماتانو او کارکوونکوته اجازه ورکوي چې په کوربه دولت کې خپل دندې ترسره کړي پرته له ډار او ویره د بشپړ آزادی او خپلواکۍ سره لړۍ او قواعد د هغو هیوادونو ترمنځ چې په ډیپلوماټیک مصؤونیت کې تنظیموي په عمومي توګه رامینځ ته شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخيستنې

القرآن الکریم

الف) کتابونه

۱-.ابوالوفاء، قانون الدبلوماسی الاسلامی،غنمی،قانون الاسلام فی الاسلام، مکتبت الرشاد،۱۴۲۲.

۱-بصیرت، پوهندوی ع نبي، ډيپلوماتیک اوکونسلي حقوق، اسلام خپرندویه ټولنه، جلاآباد، لومړی چاپ،کال۱۳۹۶ل.

۱-پورامینی،محمدحسین.اسلام وحقوق دیپلوماتیک.نشریه،سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دنشگاهها(سمت)مرکزتحقیق وتوسعه علوم انسانی ودانشگاه علوم اسلامی اصول چاپ اول زمستان تهران چاپ اول۱۳۹۳.

۲- صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختیار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار، چاپ دریم، کال۱۳۹۵ل.

۲-ابوعمر،قادسانی،عودت التشریخ الجنائي الاسامی مقارنا بالقانون الوضمی عهد،۱۴۲۳.

۲-ذوالعین،پرویز.حقوق دیپلوماتیک دفترمطالعات سیاسي وبین المللی ـتهران:وازارت امور خارجه چاپ وانتشارات۱۳۸۹.

۳،ابویوسف،الخروج ،اقاهره،مکتبت الاهز،۱۴۳۰.

۳-زخلیي، وهبه، نړیوالې اړیکې داسلام اونړیوالو حقوقوپرتلیزه لوستنه، ژباړه:معراج الدین امینزي، یارخپرندویه ټولنه، جلال آباد،چاپ کال۱۳۹۵ل.

۳-یونسی،محمد.لکچرنوت،حقوق بین الملل عمومی.پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان،۱۳۹۷.

۴-بیگدلی،ضیایی.حقوق بین المللی عمومی،تهران،لومړي ټوک.گنج دانش خپرندوی۱۳۸۶.

۴-سیدالناس،عیون الثر،مکتبت الشام،۲ج،۱۴۳۳.

۴-صدر، جواد، ډيپلوماټيکي اوکونسلي حقوق، ژباړه:هجرات الله اختیار، گودر خپرندویه ټولنه، ننگرهار،چاپ دریم،کال۱۳۹۵ل.

۵-انظم، منجد الدبلوسی فی السلام، الکویت، مکتبت الشاملیه،۱۴۱۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵-سلطانی،محمد ادریس.لکچرنوت ،حقوق دیپلوماتیک وکونسلی پوهنځي حقوق وعلوم سیاسی. پوهنتون جهان۱۳۹۷.

۵-نعیمي، ګل احمد، ډیپلوماسي اومذاکرې فن، مومندخپرندویه ټولنه، ننګرهارچاپ لومړي کال ۱۳۹۴ل.

٦- صدر،جواد.حقوق دیپلوماسی وکنسولی ،تهران خانه کتاب خپرندویه.۱۳۹٦.

٦-داوري، فرهاد، د ډیپلوماټیکي لاربشود، د مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، چاپ لومړی چاپ کال۱۳۹۳ل.

۷-بصیرت،پوهندوی ع نبي.ډیپلوماتیک اوکونسلي حقوق.خپرندویه سلام خپرندویه ټولنه،جلال آباد.لومړی چاپ،کال۱۳۹٦ل.

۸-اخندزاده،عبیدالله.عمومي نړیوال حقوق.چاپ څپرندویه اکسوس کتابپلورنځی،کابل۱۳۹٦.

ب)په فارسي ژبه

ج) په عربي ژبه

الف)په پښتو ژبه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library